Ţinuturile Moldovei până la 1711 şi administrarea lor

1. Originea ţinuturilor moldoveneşti.

Vechile unităţi administrative din Moldova s'au numit ţinuturi şi au la baza lor modele ardeleneşti şi polone. Echivalentul ţinutului moldovenesc îl găsim în Maramureş, unde i se zicea district. Multă vreme Maramureşul a fost un district, pe care, de bună seamă, că descălicătorii l-au avut ca model, atunci, când au organizat Moldova în ţinuturi. Districtelor li se zicea volosti şi'n Rusia [1]).

Insă descălicătorii au găsit în Moldova judecii şi cnezate. Judeciile şi cnezatele, probabil, nu erau unităţi administrative. Din lipsă de informaţie nu putem preciza, care erau organizarea administrativă în Moldova înainte de descălecare, dar, de sigur, existau judecii şi cnezate [2]). Noi cunoaştem aceste judecii şi cnezate într'o formă mult mai târzie şi într'o vreme, când existau deja ţinuturi şi când juzii şi cnezii n'aveau nici o importanţă administrativă, fiind amintiţi în cele mai multe cazuri numai pentru localizări geografice, sau poate rămăşiţi din vechea organizaţie administrativă a Moldovei dinainte de descălecare. Primul jude (жꙋдѣ) întâlnit în informaţia cunoscută nouă, este Neagăş pomenit în documentul slavon din 1409

---

1) Cf. Alexandre Eck, Le moyen age russe Paris 1933, pag. 88 etc,

2) I. Bogdan, Despre cnejii român', Analele Ac. Rom., tom XXVI, s. II, p. 9 şi urm. şi p. 42; Radu Rosetti, Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova, I, Buc. 1907, p. 33 şi urm.; Emil Condurache, Juzii şi judeciile moldoveneşti în *Cercetări istorice*, an. V-VII, p. 304 şi urm. D. Onciul, Din trecutul Bucovinei, în Convorbiri literare, an. XLIX, 1905, nr. 6, p. 594 şi urm.

Ian. 28 [1]), iar judecia este pomenită pentru prima dată într'un document dela Ştefan II Vodă din 1434 Oct. 8 [2]) (жоудєчїѧ). Este interesant că judele n'are echivalent slavonesc, în textul slavon al documentelor vechi moldoveneşti.

Această judecie era un sat stăpânit de doi proprietari, cărora li se confirmă stăpânirea. Că aceşti juzi n'aveau putere judecătorească, se vede din însuşi acest document, căci pentru judecător era altă numire slavonă (соудєцъ). Tot în acest document se specifică anume, că această judecie este sub puterea judeciară directă a curţii domneşti din Iaşi. Este evident că se poate pune întrebarea, dacă toate judecile ţineau de curţile domneşti. Primii cneji întâlniţi în documente sunt Lie şi Ţigăneşti, Tămaş şi Ivan pomeniţi în documentul original din 1414 Aug. 2 [3]). Din informaţia păstrată reiese clar că judeciile şi cnezatele apar în documentele date de domnii moldoveni, ca o categorie de moşii şi nicidecum ca organizaţii administrative. Pentru dovadă evidentă e faptul că atunci, când apar în documente ţinuturile şi ocoalele, nici unul din acestea, nu reprezenta teritoriul unei vechi judecii sau cnezat, ci pretutindenea suntem în faţa unei împărţiri noi administrative. Rezultă deci că cnezatele şi judeciile moldoveneşti n'au fost împărţiri administrative, ci forma de stăpânire a pământului, într'o epocă anterioară vremii moldavo-maramureşene şi că primii domni moldoveni au împărţit ţara în ţinuturi şi ocoale, întrebuinţând pentru diviziunea mai mare, cuvântul de origine latină, a cărui sens s'a păstrat azi în limbă, însemnând întindere, adică corespondentul unei regiuni, pe când pentru cealaltă diviziune mai mică s'a întrebuinţat un cuvânt de origine turco-tătară (ocol).

Numele de ţinut arată în altă ordine de idei, că Moldova s'a alcătuit prin cuceriri şi alipiri de regiuni una de alta. Un fapt deosebit de important îl prezintă împrejurarea că unele ţinuturi aşezate la vest de Prut trec dincolo de acest râu, pe când nici un ţinut de peste Prut nu trece spre vest de această apă. De aici rezultă în mod clar, după cum a fost şi firesc să fie, că cucerirea s'a produs dela vest spre est şi fiindcă ţinu-

1) M. Costăchescu Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, I, Iaşi 1931, p. 64-66.

2) Ibidem, p. 398.

3) Ibidem, p. 103-105.

turile dela nord sunt mai întinse, decât cele dela sud, rezultă că şi dela nord spre sud.

In textul slavon al documentelor vechi moldoveneşti, ţinutul era indicat prin волость. Cuvântul волость ca numire slavonă pentru ţinut este întâlnit pentru prima dată în documentul din 1408 Septembrie 16[1]), când Alexandru Vodă cel Bun dărueşte bisericei Sf. Vineri din târgul Romanului „satul Leucuşăuţii lui Brăteanu şi cu moara dela Fântână şi altul peste Moldova, unde a fost Bratul şi vadul dela Moldova care-i mai jos de târgul Romanului şi părţi din acelaş ţinut“ (волости).

Numirea districtus apare, bine înţeles, în documentele scrise latineşte şi este întâlnită pentru întâia oară în documentul din 1444 Februarie 28[2]), când Marinca, doamna lui Ilie Voevod, cu Manoil pârcălabul de Hotin încredinţează lui Ioan Czyszów, castelan de Cracovia şi lui Petru Odrowansch, palatinul de Liov, cetăţile Hotinul, Teţina, Hmielov cu ţinuturile ce aparţin lor (cum districtibus ibidem spectantibus) până la Sf. Petru, pentru ca aceştia să obţină dela regele Poloniei să-i restituie lui Ilie Voevod moşiile cari le avea în Polonia.

Dacă districtus din acest document este ţinut, atunci este vorba despre ţinutul Hotinului, Ţeţinei şi Hmielovului.

Pentru ultima dată aici se aminteşte cetatea Hmielov. Inainte de aceasta regele polon Vladislav confirma voevodului moldovean Ştefan II Vodă în anul 1433 Decembrie 13[3]), cetăţile Ţeţina şi Hmielov cu ţinuturile lor (волостми) şi cu satele cari ascultă de ele. Am văzut că în textul slavon ceeace am tradus noi şi alţii cu districtus, e zis волость,

Asta înseamnă că în 1433 exista un ţinut al Hmielovului, în partea nordvestică a Moldovei, care se învecina spre răsărit cu ţinutul Teţinei. In acelaş sens, se găseşte aceeaş situaţie în 1436 Septembrie 23[4]), când este vorba şi despre cetatea şi ţinutul Hotinului. Cetatea Hmielovului, la începuturile ei,

---

1) M. Costăchescu, op. c. I, p. 60-63. Termenul волость este întâlnit încă din 1388 Ianuarie 27 (M. Costăchescu, op. c., II, p. 605-606), însă este în legătură cu oraşul Halici şi cu ţinutul ce aparţine de acest oraş. Amintim acest fapt, fiindcă în document este vorba despre un eveniment de istorie moldovenească şi e dat pentru Moldova.

2) Idem, op. c., II, p. 721-722.

3) Ibidem, p. 660-663.

4) Ibidem, p. 660-663.

cunoscută de noi documentar, făcea parte din Țara Șăpinților. In codrii Țării Șăpinților, după tradiția păstrată în cronica lui Dlugosz [1]), a fost lupta dintre Poloni cari aduceau pe Ștefan Vodă și între Moldoveni cari susțineau pe Petru Vodă. In documente pentru întâia oară se pomenește Țara Șăpinților în anul 1400 Martie 25 [2]). Acelaș document amintește și cetățile cari erau în Țara Șăpinților.

Am văzut că în 1433 Decembrie 13 [3]) se caută să se rezolve diferendul teritorial dintre Moldova și Polonia și tot atunci, când se stabilește hotarul dintre Moldova și Polonia, se afirmă că Șăpinții aparțin Moldovei, fără să se arate, ce reprezentau acei Șăpinți și că regele polon recunoaște pe domnul moldovean ca stăpân în cetățile Țețina și Hmielov cu ținuturile și satele ce aparțin acestora. Documentul de omagiu al lui Iliaș Vodă din 1436 Septembrie 23 [4]) amintește iarăși Țara Șăpinților în care se aflau cetățile: Hotinul, Țețina și Hmielov cu toate ținuturile și satele cari aparțin acestora. Iliaș Vodă mai afirma aici, că Moldova a avut aceste cetăți cu ținuturile lor date de coroana polonă, dar spunea un neadevăr, întrucât am văzut că în 1433 în discuție erau numai Hmeilovul și Țețina, asupra cărora însă la acea dată regele polon n'avea nici o pretenție. Repetăm că în 1444 Februarie 28 [5]) Marinca și oameni ei, reprezentau aceeaș mentalitate. Iliaș-Vodă și familia lui vroia să facă din nordul Moldovei o regiune în care să nu poată invada dușmanii lor, fără frica de pedeapsă din partea Poloniei. In 1433 nu era vorba de Hotin ca teritoriu litigios între Polonia și Moldova.

Din toată această discuție rezultă că volost din documentele datate în 1433 Decembrie 13, și în 1436 Septembrie 23, este egal cu districtus din documentul redactat în latinește în 1444 Februarie 28 și deci ce-a însemnat volost a însemnat și districtus. Apoi din cele de mai sus rezultă iarăși că Țețina și Hmielovul ca ținuturi făceau parte din Țara Șăpinților. Dacă adăugăm știrea documentului din 1456 Iunie 29 [6]), reiese că ce-

1) I. Minea, Informațiile românești ale cronicii lui Ian Dlugosz, Iași, 1926, pag. 29 și n. 1.
2) M. Costăchescu, op., c. II, p. 619-621.
3) Ibidem, p. 660-663.
4) Ibidem, p. 706-709.
5) Ibidem, p. 721-722.
6) Ibidem, p. 779-787.

tăţile Hotin, Ţeţina şi Hmielov cu ţinuturile ce aparţin lor, pomenite în documentul din 1444 Februarie 28, cari făceau parte din Ţara Şăpinţilor conform documentului din 1436 Septembrie 23, fuseseră date ca zestre (dar de nuntă) de domnul moldovean Ilie Vodă, doamnei sale Marinca [1]).

Hotinul a fost adaus prin urmare, prin scrisorile, privilegiile şi întăriturile avute de doamna Marinca pentru a-l avea ca zestre.

In 1433 Decembrie 13 vechea Ţară a Şăpinţilor avea două ţinuturi. Aşa a fost şi mai înainte? Documentul din 1400 Martie 25 [2]) o pomeneşte ca ţară, fără să specifice, ce cetăţi şi ţinuturi erau în această ţară, aminteşte doar de „vechea graniţă".

O schimbare s'a produs în partea nordvestică a Moldovei, înainte de 1456 Iunie 29 şi după 1444 Februarie 28, căci nu se mai aminteşte de cetatea Hmielovului în 1456. Fusese ea distrusă? Când? Poate în vremea lui Bogdan II Vodă cu ocazia luptelor dintre Poloni şi Moldoveni? N'avem azi la dispoziţie suficientă informaţie, să stabilim, până unde se întindea spre răsărit ţinutul Hmielovului. Interpretări pot fi multe, dar acestea nu întregesc lacuna informaţiei documentare [3]).

Unii traducători de documente dau uneori aceeaş interpretare termenului slavon дрѫжавѫ ca şi termenului волость, adică îl traduc cu ţinut. Se naşte întrebarea, de ce în textul slavon al unor documente din sec. XV şi în al câtorva din prima jumătate a sec. XVI, apare alăturea de termenul волость şi cel de дрѫжавѫ putând fi considerat că indica ţinutul şi chiar se întâlnesc ambii termeni în acelaş document, cum e cazul cu documentul din 1435 Septembrie 1 [4]), prin care Ilie Voevod anunţă pe Vladislav, regele Poloniei, că s'a împăcat cu fratele său Ştefan Voevod dându-i ca apanagiu: regiunea (державꙋ) cetatea Chiliei cu vama şi ezerele cari ascultă de acea cetate şi oraşul Vaslui şi ţinutul (волость) ce ascultă de acest oraş şi regiunea (державꙋ) dela Tutova şi târgul Bârladului, cu tot ţinutul (волостию) şi morile covurluiene şi oraşul Tecuci, cu tot ţinutul (волостию) şi Olteni...

1) Ibidem, II,

2) Ibidem, p. 619-621.

3) Vezi şi Teodor Bălan, Cetatea Hmielov, Cernăuţi 1927, unde se exprimă păreri pe cari nu le-am admis în întregime.

4) M. Costăchescu, op. c., II, 681-683.

Am dat traducerea părţii care ne interesează din documentul din 1435 Sept. 1, şi insistăm asupra acestui fapt, fiindcă unii din istoricii şi slaviştii din timpurile noastre interpretează termenul волость cu ocol, iar cel de держава cu ţinut [1]). Putem admite că termenul slavon волость din documentele vechi moldoveneşti indica ţinutul şi держава indica regiunea? Să discutăm în acest senz informaţia. Incepem cu interpretarea vechilor traducători.

Documentul original, din 1488 Aprilie 3 [2]) are şi un suret din 1749 Iunie 6 şi traducătorul dă ţinutul pentru волость. Documentul original din 1503 Februarie 2 [3]) are un suret dela Vartolomei Măzăreanu din 1766 August 8 şi dă termenului волость acelaş echivalent. Documentul păstrat în original din 1466 Februarie 13 [4]) are suret dela Pavăl Debriţ din 1800 Ianuarie 12 şi dă aceeaş interpretare etc.

Pentru a indica ocolul, a existat termenul consacrat pe care îl găsim amintit pentru prima dată în documentul

---

1) Ibidem, interpretează волость al doc. din 1435 prin ocol, cu rezerva că poate fi şi ţinut (op. c., II, p. 683 nota 1) şi держава prin ţinut. In alte părţi traduce волость cu ţinut (Ibidem, p. 660-663 etc.) I. Bogdan. Documentele lui Ştefan cel Mare, II, Buc., 1913, p. 142 traduce волость cu ocol şi держава cu ţinut; N. Iorga, Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe, Buc., 1899, p. 94, traduce волость cu pământ şi держава cu ţinut. C.C. Giurescu, Istoria Românilor, Buc., 1937, vol. II. partea I, p. 397, traduce волость cu ocol şi держава cu ţinut. Alexandru Papadopol Calimah, Două documente vechi în Convorbiri Literare, an. XV. Buc. (Iaşi) 1882 p. 185-186, traduce ambii termeni cu ţinut. Referindu-ne la alte documente, decât acesta din 1435 Sept, 1: Damian P. Bogdan, Acte moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare, Buc., 1938, p. 39-43 traduce держава cu regiune, Vezi T. Balan, Cetatea Hmielov, Cernăuţi 1927, p. 9, traduce волость cu ţinut; Paul Mihailovici, Opt documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare în Cercetări istorice, an. VIII-IX, (1932-33) nr. 1, p. 200-202, traduce держава cu ţinut; Melchisedek, Chronica Romanului etc. Buc., 1874, p. 159-162, traduce держава cu ţinut, însă menţionează că se deosebeşte de judeţ.

2) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, I, p. 333-341: Ştefan cel Mare dăruieşte mânăstirei Putna satul de baştină Cozminul (ꙋ церновской волость)

3) Idem, op. c., II, p. 221-224: Ştefan cel Mare confirmă mânăstirii Moldoviţa satele Provorotia şi Oprişinţii din волость сꙋчавской.

4) Idem, op. c., I, p. 92-94: Ştefan cel Mare confirmă lui Ioaniş Izvareţ satul Munte din тотрꙋшкой волость.

păstrat în original din 1491 Aprilie 20 [1]. Dacă până la această dată волость ar fi fost considerat ocol, ne întrebăm, de ce şi după această dată, apare în documente şi termenul волость şi держава. Apoi dacă termenul держава indica ţinutul, ne întrebăm iarăş, de ce atunci, când se aminteşte în documente ţinutul Cârligăturei, nu se întrebuinţează termenul держава, ci cel de волость, deşi n'a existat nici târgul Cârligăturei şi nici cetate, în jurul cărora să fi fost ocol.

Ţinutul Cârligăturei îl găsim anume amintit încă în 1458 Noembrie 11 [2], când Ştefan cel Mare confirmă lui Stanciul Sinescul mai multe sate din ţinutul Cârligăturei (ѹ волость кръличътѹрѣ). Acelaş caz e şi cu ţinutul Horincei care este amintit pentru prima şi singura dată în documentul păstrat în original din 1528 Aprilie 8 [3], cu termenul волость, când ştiut este că n'a existat târgul Horincei şi nici cetate cu acest nume, deşi şi după această dată mai întâlnim termenul держава.

In informaţia cunoscută nouă, constatăm că termenul slav держава sau державъ care vine dela verbul дръжати = a ţinea, a stăpâni, apare în sec. XV şi prima jumătate a sec. XVI în următoarele documente păstrate în original: în 1428 Iulie 11 [4] derjava Sucevei, în 1435 Septembrie 1 [5] derjava cetăţii Chilia şi derjava Tutovei, în 1435 Octombrie 18 [6] derjava Ţeţinei, în 1441 Septembrie 29 [7] derjava Hotinului, în 1476 Iunie 1 [8] şi în 1476 Iunie 29 [9] derjava Cernăuţilor, în 1479 Martie

---

1) Ibidem, p. 463-466: Ştefan cel Mare dăruieşte mânăstirii Tazlăului trei sate pe Bistriţa: Zăneştii, Stolnicii şi Faurii „cari sate au fost din ocolul curţilor noastre dela Piatra" (ѿт ѡкол дворов наши ѿт камен).

2) Ibidem, I, p. 24-25.

3) T. Codrescu, Uricarul, XVIII, p. 112-118, o copie veche în Uricaru XIV, p. 78-80.

4) Paul Mihailovici, l. c., p. 200-202: Alexandru Vodă cel Bun, miluește mânăstirea Bistriţa cu 59 biserici din regiunea Sucevei.

5) M. Costăchescu, op. c., II, p. 681-683, document de care ne-am ocupat mai sus.

6) Idem, op. c., vol. I, p. 420-422; Ilie Voevod, dărueşte boerului Stan Babici satul Sobraneţi în regiunea Ţeţinei.

7) Damian P. Bogdan, op. c., p. 39-43: Ilie Voevod şi Ştefan Voevod dăruesc boerului Caloian satul Rujavinţii în regiunea Hotinului.

8) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, I, p. 215—216. Iuga, marele visternic, dărueşte mânăstirei Putna satul Şirăuţii din regiunea Cernăuţilor.

9) Ibidem, p. 216—217, document aproape cu acelaş cuprins.

9 [1]) şi în 1529 Marte 17 [2]) derjava Neamţului, în 1523 Martie 7 [3]) derjava Orheiului, în 1529 Martie 25 [4]) derjava Sorocei.

După cum vedem în cazurile amintite, derjava ar putea să fie ceeace am văzut că exprimă şi termenul volost. Se opune însă unei atari identificări situaţia prezentată în documentul original din 1428 Iulie 11 [5]), document prin care Alexandru cel Bun închină mânăstirii Bistriţa 59 biserici din derjava Sucevei, fiindcă constatăm că între satele arătate, ca făcând parte din această derjavă, sunt sate pe cari le găsim mai târziu în ţinutul Neamţului, astfel: Lăslăoanii pe Cracău este amintit în documente încă din 1410 Martie 15 [6]) şi că făcea parte din ţinutul Neamţului îl găsim în 1628 Martie 6 [7]), Socii (Strâmbii) este amintit în 1428 Aprilie 22 [8]) şi anume pomenit că era în ţinutul Neamţului, îl găsim în 1682-83 [9]), Avereştii aparţineau ocolului târgului Piatra [10]) şi făcea parte din ţinutul Neamţului, în documentul din 1622 August 19 [11]), Porceştii din 1490 Martie 14 [12]), făcea parte din ţinutul Neamţului, Trebeşul este arătat în 1702 Mai 24 [13]) ca făcând parte din ţinutul Bacăului, apoi Hlăpeştii pe Valea-Albă, amintit în documente încă din 1414

1) Ibidem, p. 220—223: Ştefan cel Mare dărueşte lui Avram Francul satul Podolenii din regiunea Neamţului.

2) Melchisedek, op. c., p. 159 — 162; Petru Vodă Rareş întăreşte schimbul făcut între episcopia Romanului şi între Armeanca cu rudele ei. Armeanca dă episcopiei satul Pănceştii din regiunea Neamţului în schimbul satului Ideştii pe Bârlad.

3) Document comunicat de d-l prof. M. Costăchescu.

4) Gh. Ghibănescu, Surete şi izv., IX, p. 28, nota: Petru Vodă Rareş întăreşte lui Pavăl Scripcă Brănіştear satul Cobâlia din regiunea Sorocei.

5) Paul Mihailovici, l. c., p. 200—202.

6) M. Costăchescu, op: c., I, p. 77—80.

7) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zap., I, 2, p. 192—194.

8) M. Costăchescu, op. c., I, p. 209—212.

9) Bulet. comisiei istorice a Rom., IV, p. 33—34.

10) Creşterea colecţiei. Ac. Rom. pe an. 1908, p. 62; Gh. Ghibănescu, Surete şi izv., IV, p. 180—188.

11) Documente româneşti, ed. Ac. Rom., tom. I, fasc. 1—2, p. 75, Un sat Avereştii era şi în regiunea Sucevei pe apa Sucevei, (Costăchescu, op. c., I, p. 46—49). Credem că aici este vorba despre satul Avereşti din regiunea Neamţului.

12) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, I, p. 433; Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zap., I, p. 222—225.

13) T. Codrescu, Uricarul, XIV, p. 265—268.

Decembrie 20 [1]) etc., chiar şi biserica din Piatra, de unde rezultă că derjava Sucevei se întindea la acea dată şi peste ţinutul Neamţului.

Mai constatăm că derjavele se aflau totdeauna în acele părţi, unde erau cetăţi întărite. De aceea ne punem întrebarea: oare derjavele nu erau regiuni de organizaţie militară? Singura dificultate este că în documentul din 1435 Septembrie 1 apare şi derjava Tutovei. Aici nu ştim să fi fost cetate întărită, însă era o regiune de graniţă spre Ţara-Românească, unde în părţile mai nordice era cetatea Romanului. Ne întrebăm însă, de ce Ştefan cel Mare în proclamaţia sa către Munteni, când voia să ducă domn pe tronul Ţării-Româneşti pe Mircea pretendentul, zice derjave Brăilei, Buzăului şi Râmnicului [2]), cari toate trei în aceastá vreme erau judeţe. Se poate admite că le-a zis derjave, fiindcă erau regiuni de graniţă?

Am văzut că la urmă derjava dispare cu totul şi rămâne volost, cu senzul de ţinut.

Asupra vechimii şi aşezării ţinuturilor, lumină poate arunca şi numirile acestora.

De unde derivă vechile numiri ale ţinuturilor moldoveneşti?

Numirile vechilor ţinuturi moldoveneşti, numiri cari s'au păstrat în cea mai mare parte până în zilele noastre, derivă unele dela centrele urbane pe cari le-au avut de capitală, altele dela numele apelor pe cari se afla întinderea originară a ţinutului, altele dela numele cetăţilor, codrilor sau *chiar forma pe care o avea ţinutul* [3]*)*.

1) *Ţinuturile a căror numiri derivă dela numele târgurilor pe cari le-a avut ca centre administrative.*

Ţinutul Agiudului, cu reşedinţa în târgul Agiudului şi-a luat numele dela cel al târgului, în jurul căruia se întindea.

Ţinutul Bacăului, cu reşedinţa în târgul Bacău, dela care şi-a luat numele. S'a spus că numirea ar fi de origine ungurească

---

1) M. Costăchescu, op. c.. I, p. 111 şi urm.

2) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, II, p. 361 şi urm.

3) Cf. I. Németh, Die Sprache der Petschenegen und Komanen, Budapest-Leipzig 1932; Gustav Weigand, Die Namen der rumänischen judeţe im Altreich în Balkan Archiv, IV. Leipzig, 1928, p. 173 şi urm.; Miron Costin, Istoria în versuri polone despre Moldova şi Ţara-Românească, ed. P. P. Panaitescu, Buc. 1929, p. 123.

şi că vine dela „Bakó" întemeietorul târgului. Nu putem admite această explicare, de oarece avem cuvinte cu terminaţiuni asemănătoare: ca Buzău, Bacău, Braşov [1]). Este şi în Polonia o localitate Bacov.

Ţinutul Romanului şi-a luat numele dela târgul Romanului, unde îşi avea reşedinţa, întemeiată de Roman Voevod.

Ţinutul Neamţului şi-a luat numele dela cel al regiunii, sau al râului Neamţ. Numele este de origină slavă (нѣмецц) şi înseamnă mut.

Ţinutul Iaşilor, cu centru administrativ în oraşul Iaşi dela care derivă şi numele ţinutului. Numele oraşului vine dela un întemeietor numit Iaş. S'a făcut legătură între numele oraşului şi acel al Alanilor, cărora Ruşii le-au spus Asi sau Iaşi. Slavii au zis Iaşi şi Tătarilor.

Ţinutul Hârlăului, şi-a luat numele dela cel a târgului Hârlău, unde îşi avea capitala, în jurul căreia se întindea.

Ţinutul Fălciului, cu reşedinţa în târgul Fălciu, de unde şi-a luat numele. Numele târgului ar veni dela falce, măsură de suprafaţă.

Ţinutul Dorohoiului şi-a luat numele dela cel a târgului Dorohoi, unde avea centru administrativ. Numele este de origină slavă (ucraineană) şi vine dela adj. dorohyi = drag.

Ţinutul Cernăuţilor, cu reşedinţa în oraşul Cernăuţi de unde derivă şi numele ţinutului. Numirea este de origine ucraineană.

Ţinutul Hotinului şi-a luat numele după cel a târgului Hotin, unde era reşedinţa. Numele este probabil de origine slavă (chotă = iubit).

Ţinutul Sorocei cu reşedinţa în târgul Soroca, de unde şi-a luat numele şi ţinutul. Numirea este de origine slavă.

Ţinutul Orheiului şi-a luat numele după cel a târgului Orheiu, unde îşi avea reşedinţa.

Ţinutul Cetăţii-Albe cu reşedinţa în târgul Cetatea Albă, de unde derivă şi numele ţinutului.

Ţinutul Chiliei şi-a luat numele dela cel a târgului Chilia, unde îşi avea reşedinţa.

2) *Ţinuturile a căror numire derivă dela apele, pe văile cărora se afla întinderea originară a ţinutului.*

---

1) Forma populară e Braşău. Pentru numele ţinuturilor mai vezi C. C. Giurescu, Istoria Românilor II 1, p. 395 şi urm. C. N. Velichi, Contribuţiuni documentare etc., Galaţi 1940, p. 3.

Ținutul Putnei, cu centru administrativ în târgul Focșani, și-a luat numele după acel a râului Putna pe valea căruia se întindea. Numele apei vine din ucrainianul Putкna scil. ıêka = vale cu cale.

Ținutul Tecuciului cu reședința în târgul Tecuciu. Numele ținutului derivă dela cel a pârâului Tecuci, nume probabil de origine slavă. Sunt însă documente vechi cari arată vorba Tecuci, ca nume de familie. De aceea ne întrebăm. dacă nu vine dela o persoană numită Tecuci.

Ținutul Bârladului cu reședința în târgul Bârlad. Numele și l-a luat după cel a apei, pe valea căreia se întindea. S'a spus că numirea ar fi de origine slavă și ar veni din rădăcina berlo = creangă, nuia.

Ținutul Covurluiului cu reședința în târgul Galați. Numele ținutului vine dela cel a apei, care nume este de origine comană, sau, pecenegă. (Kuvar-ul-uj = vale seacă).

Ținutul Horincei cu reședința probabil în târgul Oancea. Ținutul și-a luat numele după cel al apei Horincea pe valea căreia se întindea și ar fi de origine slavă.

Ținutul Tutovei, cu centrul administrativ în târgul Tutova, și-a luat numele după cel a apei Tutova, nume de origine ucraineană și vine dela Tutova = loc, pe unde cresc mure

Ținutul Vasluiului cu reședința în târgul Vaslui. Și-a luat numele după cel a apei, pe valea căruia se întindea. Numirea ar fi de origine pecenegă sau comană și ar însemna ținut înalt.

Ținutul Sucevei cu centru administrativ în târgul Suceava. Numele ținutului derivă dela cel a apei și este de origine slavă, sučava = sinuos, cu meandre.

Ținutul Lăpușnei cu reședința în târgul Lăpușna. Ținutul și-a luat numele după acela a apei, nume de origine slavă.

Ținutul Chigheciului cu reședința probabil în târgul Tintiului [1]. Ținutul și-a luat numele după acel a pârâului Chigheciu.

3) *Ținuturi a cărora numiri derivă dela numele cetăților sunt două:*

---

1) Capitala ținutului Chigheci ar fi putut să fie în târgul Tintiul. Că Tintiul era târg, nu mai încape îndoială, căci găsim mai târziu amintit ocolul Tintiului. Ocoalele nu puteau să fie decât în jurul târgurilor, sau cetății (Gh. Ghibănescu, Ispisoace etc. I 2, p. 6-8: Ieremia Vodă Movilă întărește în 1602. Iunie 30, lui Caraiman, marele paharnic, satul Țăpeanii, din ținutul Chigheiucluі, ocolul Tintiului).

Ţinutul Ţeţinei cu reşedinţa în cetatea Ţeţinei, sau poate în târgul Cernăuţi, dacă nu existau amândouă ţinuturile în acelaş timp. Numele ţinutului vine de la acel al cetăţii şi este probabil de origină slavă.

Ţinutul Hmielovului dela numele cetăţii Hmielov. Numele este slav şi însemnează hemeiu. Ca Hemei găsim numită cetatea de mai multe ori în documentele noastre vechì.

4) *Ţinutul Cârligăturei* cu reşedinţa în Tg. Frumos. Numele ţinutului vine probabil dela forma pe care o avea, căci acest vechiu ţinut avea forma unui cârlig.

2) Când apar mai întâi ţinuturile în documente ?

In informaţia sec. XIV, câtă ni s'a păstrat, nu găsim amintit nici un ţinut. iar în cea din sec. XV şi prima jumătate a sec. XVI, deşi este timpul, când se transformă proprietatea, totuşi ţinuturile sunt amintite destul de rar. Aceasta se explică pe deoparte, că localizările geografice ale proprietăţilor nu se făceau amintindu-se totdeauna ţinutul, ci se arătau după văile şi numele apelor, după numele dealurilor, sau a codrilor, sau după numele vechilor proprietari cari au fost juzii şi cnejii, pe de altă parte, că în vremea aceasta populaţia era destul de rară şi procesele de revendicări de proprietăţi erau destul de puţine. Incepând din a doua jumătate a sec. XVI, ţinuturile apar destul de des în informaţia documentară. Explicaţia o găsim în faptul că acum este vremea, când lupta pentru pământ devine mai aprinsă, fiindcă moşia rămâne aproape singurul izvor de venituri, după ce sudul Basarabiei fusese prefăcut în raià turcească, iar greutăţile fiscale sporiseră.

Ţinuturile moldoveneşti au variat în decursul vremurilor, fiindcă Moldova în evoluţia hotarelor sale, a fost o ţară câştigată prin recuceriri de teritorii. Aceste variaţiuni se datoresc, fie diferitelor interese administrative interne, fie ca o urmare a situaţiei politice din diferite timpuri. Aceste variaţiuni au fost mai cu seamă în nordul şi sudul ţării.

In documentele interne cunoscute nouă, până la 1711, găsim amintite douăzeci şi şase de ţinuturi şi le dăm, pe cât posibil, în ordinea cronologică, cum le prezintă documentele păstrate, fiindcă este evident că nepăstrându-se toate documentele,

amintirea unui ţinut într'un document un înseamnă neapărat că la acea dată a luat fiinţăţi nutul. Constatările sporadice documentare sunt cele ce urmează.

Ţinutul Romanului este amintit pentru prima dată, după interpretarea noastră, în documentul păstrat în original din 1408 Sept. 16 [1]), document discutat mai sus.

Ţinutul Cârligăturei îl găsim anume amintit în documentul păstrat în original din 1458 Noembrie 11 [2]) (волости кръліг-тѹрѣ). Insă putem admite că oridecâte ori sunt amintite proprietăţi „la Cârligătura" (на крълигѫтѹра) este vorba despre ţinutul Cârligăturei, căci n'a existat apă, cetate, sau târg cu acest nume. Aşa dar prima menţiune documentară a ţinutului Cârligăturei este cea păstrată în documentul original din 1426 August 12 [3]).

Ţinutul Neamţului este anume amintit în documentul păstrat în original din 1466 Martie 13 [4]), dar până la această dată, îl mai găsim menţionat în două regeste din: (f. dată) 1436-1442) [5]) şi (f. dată) 1442 Oct. 24—1446 Oct. 24) [6]), dar nu ştim, dacă aici ţinutul nu este un adaus ulterior. Insă fără a fi anume amintit ţinutul, îl constatăm documentar pentru întâia oară, în documentul păstrat în original din 1429 Sep. 1 [7]) prin care Ale-

---

1) M. Costăchescu, op. c., I, p. 60-63.

2) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, I, p. 24-25: Ştefan cel Mare confirmă lui Stanciul Sinescul stăpânire peste satele Sineştii, Crepăturenii şi Sturneştii din ţinutul Cârligăturei.

3) M. Costăchescu, op. c., I, p. 178-181: Alexandru cel Bun dărueşte lui Giurgiu Stângaciul patru sate „la Cârligătura" Popeştii şi Fântânele, Mihneştii pe Bahlui şi Cioltanii în Glod.

4) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, I, p. 94-98: Ştefan cel Mare dă carte mitropolitului Tarasie din Tg. Romanului, prin care scuteşte de orice dări oamenii mitropoliei din satul Negoeştii de pe Pârâul Negru „şi astfel nici pârcălabii de Neamţ, nici starostii din acest ţinut (волости) nici globnicii" să nu-i judece".

5) M. Costăchescu, op, c., II, p. 114-118: Ilie şi Ştefan Voevozi întăresc lui Sima logofătul şi surorii lui Ana satele Glodenii, jumăt. din Voinova şi „Socii şi Duşeştii la ţinutul Neamţului".

6) Ibidem, p. 286-287: Ştefan Voevod întăreşte lui Toader Trudescu satul Trudeştii din ţinutul Neamţului.

7) Idem, op. c., I, p. 286-290; cf. C. C. Giurescu, op. c., vol. II partea I, p. 400-401.

xandru cel Bun dăruieşte anual mânăstirei Neamţului 12 poloboace de vin din desetina Neamţului, deci nu poate fi vorba, decât despre desetina ţinutului Neamţ.

Intr'o traducere veche defectuoasă a documentului păstrat în original din 1462 Septemvre (f. zi)[1]) în arhiva Mitohului Sf. Mormânt din Constantinopol se vorbeşte despre mânăstirea Bistriţa din „ţinutul Pietrei". In fotografia după original pe care mi-a pus-o la dispoziţie cu multă amabilitate d-l prof. M. Costăchescu, este vorba despre mânăstirea Bistriţa de lângă Piatra lui Crăciun (Tg. Piatra), deci „ţinutul Pietrei" este un adaos al traducătorului.

In documentele din sec. XV-XVI apare de două ori şi dârjava (regiunea) Neamţului, amintită pentru întâia oară în documentul păstrat în original din 1479 Martie 9[2]) (дрѫжави нѣмецкои) şi apoi în documentul din 1529 Martie 17[3]).

Ţinutul Ţeţinei îl găsim anume amintit în documentul păstrat în original din 1433 Dec. 13[4]). A existat însă şi regiunea Ţeţinei, amintită pentru prima şi ultima dată în documentul păstrat în original din 1435 Octombrie 18[5]) (цѣциньскои державн).

Ţinutul Hmielovului. In nordul Moldovei, în fosta Ţară a Şăpinţilor a existat şi ţinutul Hmielovului amintit pentru prima oară în documentul păstrat în original din 1433 Dec. 13[6]), ţinut care în a doua jumătate a sec. XV dispare.

---

1) Paul Mihailovici, Documente moldoveneşti găsite la Constantinopol, l. c., p. 4; M. Costăchescu, Documente moldoveneşti dela Ştefan cel Mare, Iaşi, 1933, p. 270-271 : Ştefan cel Mare întăreşte mânăstirei Bistriţa din „ţinutul Pietrei" mai multe sate: Tătăraşii, Mândreştii, Răspopă etc.

2) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, I, p. 220-223; Ştefan cel Mare, dărueşte lui Avram Francul satul Podolenii din regiunea Neamţului.

3) Melchisedek, op. c., p. 159-162, document discutat mai sus.

4) M. Costăchescu, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, II, p. 660-663 : Vladislav regele Poloniei, confirmă lui Ştefan II Vodă toate scrisorile date predecesorilor lui şi-i dă cetăţile Ţeţina şi Hmielovul cu ţinuturile (волостми) şi satele cari aparţin acestor cetăţi.

5) Idem, op. c., I, p. 420—423 : Ilie Voevod dărueşte boerului Stan Babici satele; Sobraneţii în regiunea Ţeţinei şi Vascăuţii şi Budinţii.

6) Idem, op. c., II p, 660—663, document discutat mai sus.

Ținutul Vasluiului, apare pentru prima dată în documentul original din 1435 Sept. 1 [1]). Insă înainte de această dată găsim amintite sate „la Vaslui" (на васлѹи), de exemplu în documentul slavon din 1429 Sept. 24 [2]) dar nu putem preciza, dacă nu este vorba despre apa Vasluiului, fiindcă satul Făurei nu mai există, este dispărut.

Ținutul Tecuciului îl găsim amintit după interpretarea noastră în acelaş document păstrat în original din 1435 Sept. 1 [3]),

Ținutul Bârladului este amintit în acelaş document din 1435 Sept. 1 [4]).

Ținutul Hotinului apare mai întâi în documentul păstrat în original din 1436 Sept. 23 [5]), când este vorba despre cetatea Hotinului şi ținutul (волость) ce aparține acestei cetăți. A existat şi regiunea Hotinului menționată în informația cunoscută, pentru prima şi ultima dată în documentul original din 1441 Sept. 29 [6]) (державѣ Хотинском).

Ținutul Cernăuților este anume amintit în salv-conductul păstrat în original din 1457 Aprilie 1 [7]) (черновски волости). In informația documentară cunoscută, apare şi regiunea Cernăuților (чернновскои дръжави) menționată în documentele originale din 1476 Iunie 1 [8]) şi 1476 Iunie 29 [9]).

---

1) Ibidem, II, p. 681—683, document discutat mai sus.

2) Idem, op. c., I, p. 290—292: Alexandru cel Bun dărueşte lui Bena şi fraților lui, trei sate: Faurei la „Vaslui", Miroslaveştii sub rediu şi al treilea, unde a fost casa tatălui lor, Petru.

3) Idem, op. c., II, p. 681—683.

4) Ibidem.

5) Ibidem, p. 706—609: Iliaş Voevod retrocedează lui Vladislav regele Poloniei, Țara Şăpinților cu cetățile Hotinul, Țețina şi Hmielovul cu toate ținuturile, locurile şi satele ce aparțin lor, pentru prada făcută de Alexandru cel Bun în Polonia.

6) Damian P. Bogdan, op. c., p. 39—43, document discutat mai sus.

7) M. Costăchescu, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, II. p. 808—814: Petru Voevod scrie lui Mujilo Buceațchi staroste de Sniatin şi lui Bartoş din Iazlovaț, staroste de Podolia, că le-a dat pe trădătorul Leu şi tovarăşii lui şi încheie o convenție etc.

8) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, I, p. 215—216: Iuga, marele visternic al lui Ştefan cel Mare, dărueşte mânăst. Putna o cădelniță aurită etc. şi satul Şirăuții din regiunea Cernăuților.

9) Ibidem, p. 216—217: document care are aproape acelaş cuprins ca cel dela p. 215—216; vezi mai sus.

Ținutul Trotușului îl găsim amintit în documentul păstrat în original din 1466 Februarie 18 [1]) (тотрѹшском волости), deși până la această dată, apar în documente sate la „Trotuș" (на тотрѹш), de exemplu în documentul original din 1443 Iunie 8 [2]), sau în cel din 1448 Sept. 3 [3]). Insă nu știm, dacă nu este vorba despre apa, sau valea Trotușului. Ca ținut îl mai găsim amintit într'un document din 1449 Martie 23 [4]), păstrat într'o copie și un suret, dar cari s'au dovedit evident false.

Ținutul Sucevei îl întâlnim anume menționat în documentul original din 1472 Aug. 6 [5]) (сѹчавском волости). Il mai găsim amintit și în suretul originalului din 1442 Sept. 8 [6]); însă nu știm, care era termenul slavon ce indica ținutul. S'ar putea ca în copia slavonă a documentului din 1393 Noem. 18 [7]) (на сочавѣ), sau în copia polonă a documentului din 1403 Ianuarie 7 [8]) (na Suczawi), să fie vorba despre ținutul Sucevei; dar, mai probabil, ar putea fi vorba despre apa sau valea Sucevei. Regiunea Su-

---

1) Ibidem, p. 92—94: Ștefan cel Mare confirmă lui Ioaniș Izvareț satul Munte din ținutul Trotușului.

2) M. Costăchescu, Documentele moldovești înainte de Ștefan cel Mare, II, p. 155—159: Ștefan Voevod întărește boerului Ilieaș Șanga mai multe sate printre cari și „Poiana Borila la Trotuș".

3) Ibidem, p. 355—358: Petru Voevod întărește boerului Ulea și fratelui său Iuga, mai multe sate printre cari și „Tisești la Totruș" și Budeștii.

4) T. Codrescu, Uricarul XXII, p. 338; Gh. Ghibănescu, Surete și izv. XVIII, p. 8—9: Petru Voevod întărește lui Petre Tâmpa satele: Zămeșăștii si Săcăloșăștii la gura Tăzlăului Mare în ținutul Trotușului; M. Costăchescu, Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare, II, p. 375, nota 1; N. Iorga, Studii istorice asupra Chiliei și Cetăței Albe, p. 105 îl consideră fals.

5) I. Bogdan, Documentele lui Ștefan cel Mare, I, p. 173—177: Ștefan cel Mare scoate de sub juridicția dregătorilor domnești pe locuitorii satelor mănăstirești Bodeștii, Tătarii și Iurcanii pe Pobrata din ținutul Sucevei.

6) M. Costăchescu, Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare, II, p. 105: Ilie și Ștefan Voevod întăresc lui Bode Hârje, satul Balomirești din ținutul Sucevei; cf. C. C. Giurescu, Istoria Românilor, II, partea I, p. 401.

7) M. Costăchescu, Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare, I, p. 13—16: Roman Voevod, dăruește fiilor lui Dragomir Albul un sat la Suceava.

8) Ibidem, p. 46-49.

cevei apare în prima jumătate a sec. XV. menţionată în documentul păstrat în original din 1428 Iulie 11 [1]). După această dată nu se mai întâlneşte în informaţia publicată.

Ţinutul Bacăului îl găsim anume amintit în documentul păstrat în original din 1579 August 8 [2]).

In uricul din 1462 Sept. 6 [3]) păstrat în original, care se află în Arhiva metohului Sfântului Mormânt din Constantinopol, publicat într'o traducere veche defectuoasă de către d-l Mihailovici. cetim că Ştefan cel Mare dăruieşte mânăstirei Bistriţa mai multe sate printre cari şi satul „Stăuceşti dela Bacău" In fotografia originalului pe care mi-a pus-o la dispoziţie d-l M. Costăchescu, se vorbeşte despre morile dela Bacău şi nici decum despre „Stăuceştii dela Bacău".

In suretul documentului original din 1435 Ianuarie 3 [4]) este menţioat satul Suhodolul din „ţinutul Bacăului." Ne întrebăm, dacă ţinutul nu este adaus de preotul traducător Vasile Neculicescu, căci după însăşi mărturia lui, originalul era complect deteriorat, deşi găsim satul amintit, în documentele de mai târziu, ca făcând parte din ţinutul Bacăului. De multe ori traducătorii adăugau ţinutul, atunci când traduceau vechile documente, cum este cazul şi cu suretul uricului dela Ştefan cel Mare din 1492 Oct. 14 [5]), când este amintit satul Donceşti din „ţinutul Bacăului", însă ţinutul este adaus, căci în original lipseşte. Apoi în lipsa originalului, nu ştim, care era terminul

---

1) Paul Mihailovici, Opt documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare, l. c., p. 200-202, document discutat mai sus.

2) Gh. Ghibănescu. Surete şi izv., XIX, p. 122: Petru Vodă Şchiopul miluește pe Hilip şi Mihăilă cu satul Mănăileştii mai sus de Vlasineşti în „ţinutul Bacăului."

3) Paul Mihailovici, Documente moldoveneşti găsite la Constantinopol' în Cercetări istorice, an. VIII-IX nr. 3, p. 4; M. Costăchescu, Documente moldoveneşti dela Ştefan cel Mare, Iaşi 1933, p. 270-271.

4) M. Costăchescu, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, I, p. p. 401-402: Th. Codrescu, Uricaru X p. 226-227: suret dela Ştefan Vodă din let. 6943 Ghen. 3. prin care miluește pe Micul, Neagoe şi Raspop Opriş cu o parte din satul Suhodolul, de la „ţinutul Bacăului".

5) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, I, p. 505-508 şi nota 2, p. 507.

slavon, волость sau държава pe care l-a interpretat cu ţinut. Mai găsim menţionat în continuare ţinutul Bacăului în suretul doc. 1560 Apr. 6 [1]), altul din 1560 Apr. 9 [2]) şi în cel din 1574 Martie 15 [3]).

Ţinutul Orheiului îl găsim amintit, în documentul păstrat în original din 1577 Iuuie 30 [4]). Dar până la aceasă dată este menţionat în mai multe surete şi regeste, astfel: în suretul de pe ispisocul lui Ştefan cel Mare din 1470 Noembrie 26 [5]); într'o hotarnică din 1781 Oct. 3 [6]) este arătat un document dela Petru Vodă Rareş din 1535 Martie 22, în care este amintit ţinutul Orheiului, într'o copie din 1864 după originalul slavon din 1564 Iulie 4 [7]), şi într'un suret după originalul documentului dela Bogdan Vodă Lăpuşneanu (f. dată 1568-1572 [8]). Mai este amintit ţinutul Orheiului într'o copie după suretul originalului din 1545 (f. lună şi zi [9]), însă dovedită ca falsă. In informaţia documentară cunoscută apare şi regiunea Orheiului întâlnită pentru prima şi singura dată în documentul păstrat în original din 1523 Martie 7 [10]).

Ţinutul Tutovei. Şi acest ţinut apare în documentele originale destul de târziu şi anume în documentul dela Petru Schiopul

---

1) Document comunicat de d-l M. Costăchescu.

2) Th. Codrescu, Uricarul, X. p. 161-162; Alexandru Lăpuşneanu dăruieşte lui Petre Armaşul, Crăciun, Dumitru şi Gheorghe o poiană ce se cheamă „Poiana Săcătura" pe Trebeş în ţin. Bacăului.

3) Constantin I. Andreescu şi Constantin A. Stoide, Documente şi regeste I, Iaşi 1934, p. 18: Ion Vodă Armeanul întăreşte Cristinei şi rudelor ei un loc din pustiu „în ţinutul Bacăului".

4) L. T. Boga, Documente basarabene, V, Chişinău, 1929, p. 30-31; Petru Vodă Şchiopul întăreşte cumpărătura făcută de Gavril al 3-lea pisar. în satul Zahoreni din ţinutul Orheiului.

5) L. I. Boga, Documente basarabene, IV, Chişinău 1929, p. 8-9; M. Costăchescu, Documente moldoveneşti dela Ştefan cel Mare, p. 74-76; Ştefan cel Mare întăreşte lui Dimitrie Budeci şi fratelui său Gheorghie, un sat Mârzeştii "ci este în ţinutul Orheiului".

6) Gh. Ghibănescu, Surete şi Izv., XI, p. 111.

7) Arhivele Basarabiei, anul V, nr. 3, Chişinău 1933, p. 267-268.

8) Gh. Ghibănescu. Surete şi izv., IX p. 41-43: Bogdan Vodă Lăpuşneanu întăreşte Ciorcei, soţia Danciului postelnic, mai multe ocini printre cari şi un loc în pustietate pe Ciuluc în ţinutul Orheiului, în gura părăului Urâtei.

9) Aurel V. Sava, Documente privitoare la târgul şi ţinutul Lăpuşnei, Bucureşti, 1937, p. 11-12 notă; L. T. Boga, Documente basarabene, V, p. 11.

10) Document comunicat de d-l M. Costăchescu.

din 1591 Iunie 16[1]. Dar până la această dată mai este amintit într'un suret după ispisocul lui Ştefan cel Mare din 1495 Ianuarie 12[2], într'o carte de hotărnicie din 1571 August 15[3] a moşiei Pleşeni de pe apa Jăravăţului, într'un suret al doc. din 1574 Martie 16[4], într'un zapis de mărturie din 1581 August 18[5] şi într'un suret a unui zapis de mărturie din 7094 (f. lună şi zi), 1585-86[6]. In documentele din secolul XV, sunt amintite sate la Tutova (на тутовѣ), ca în documentul din 1434 Aprilie 24[7] etc., însă nu putem şti, dacă nu este vorba despre apa sau valea Tutovei.

Regiunea Tutovei o găsim menţionată o singură dată, în documentul păstrat în original din 1435 Sept. 1[8] (державѹ тѹтовѹ).

Ţinutul Sorocii. In informaţia cunoscută, acest ţinut apare în sec. XVI, amintit în documentul păstrat în original din 1554 Aprilie 20[9]. Insă până în acest an îl mai găsim menţionat într'o copie slavonă, după documentul original din 1527 Aprilie 16[10].

---

1) Creşterea colecţiilor Ac. Rom. pe anul 1908, p. 58: Petru Vodă Schiopul întăreşte popii Dragoş, o parte din silişte din Cernaţi pe părăul Bogdanei, ţinutul Tutovei.

2) M. Costăchescu, Documente moldoveneşti dela Ştefan cel Mare, p. 186-189: Ştefan cel Mare dărueşte lui Berehoiu, Focşa şi Bantaş, un loc în pustiu, la fundul Covurluiului cu apă. Se arată hotarele acelui loc, cari merg până în culmea Jăravăţului, unde se desparte ţinutul Covurluiului de ţinutul Tutovei.

3) Creşterea col. Ac. Rom., pe anul 1907, p. 40.

4) Alexandru Băleanu, Documente şi regeşte moldoveneşti în Cercetări istorice, anul VIII-IX nr. 2, p. 95-96: Ioan Vodă Armeanul întăreşte Solomiei Nădăbăicieasa, satul Oţăleşti ce-i în ţinutul Tutovei.

5) Gh. Ghibănescu, Surete şi izv. XIX, p. 150-151: Maxan din Pungeşti şi alţii mărturisesc că Andrei şi surorile lui, au vândut partea lor de ocină din satul Gărcinii în ţinutul Tutovei Rusului, feciorului Telei.

6) Iacov Antonovici, Documente bârlădene, IV, Bârlad 1924, p. 33-34: Bucium vel vornic de ţară de jos, mărturiseşte că Sava Robul a dat un bătrân din satul Mireanii, ţinutul Tutovei, lui Nicoară Vinicorici.

7) M. Costăchescu, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, I, p. 383.

8) Idem, l. c., II, p. 681-683, document discutat mai sus.

9) Academia Rom., peceti 42, document comunicat de d-l prof. I. Minea: Alexandru Vodă Lăpuşneanu, confirmă lui Ion Movilă logof. satele, Mateuţii, Napadăuţii, Verbova, Lipnicul, Glozinţii etc, din ţinutul Sorocii.

10) Academia Rom., pachet 35/116: Petru Vodă Rareş închină mănăstirei Pobrata satul Dobruşa din ţinutul Sorocii (comunicat de d-l Minea).

Regiunea Sorocii o găsim amintită într'un singur document păstrat în original din 1529 Martie 25 [1]) (ꙋ сороцкои державн).

Ținutul Horincei este pomenit pentru prima şi ultima dată în documentul slavon păstrat în original din 1528 Aprilie 8 [2]) (волости Хоринчои). Nici înainte de 1528 şi nici după această dată, nu-l mai găsim amintit în informația documentară cunoscută. In documentul păstrat tot în original din 1436 Sept. 19 [3]) este menționat satul Cavadineşti şi Bad „la Horincea" (на Хоринчи), însă poate fi vorba despre apa, sau valea Horincei pomenite şi în alte documente.

Ținutul Lăpuşnei este menționat în documentul păstrat în original din 1535 Martie 18 [4]). (ꙋ волост лапꙋшнои). Până la aceasta dată nu-l mai găsim amintit, dar găsim amintite sate la Lăpuşna (на лопашнои), ca în documentul original din 1431 Iulie 31 [5]), dar poate fi vorba despre apa, sau valea Lăpuşnei.

Ținutul Dorohoiului, apare în informația cunoscută nouă destul de târziu, deşi demnitari de Dorohoiu sunt amintiți în primele documente din sec. XV. Pentru prima oară îl întâlnim în documentul slavon păstrat în original din 1546 Aprilie 23 [6]) (волости дорогꙋнскои).

---

1) Gh. Ghibănescu, Surete şi izv.. IX, p. 28 notă: Petru Vodă Rareş întăreşte lui Pavel Scripcă Brăniştearu, satul Heghedişani pe părăul Lelea şi dania ce o face în satul „Cobălia în regiunea Sorocii" pe care l-a cumpărat Gonțea vornicul dela Toma paharnicul şi dela fratele său Gherasim călugărul.

2) T. Codrescu, Uricarul, XVIII, p. 112-118; o copie veche în Uricarul, XIV, p. 78-80: Petru Vodă Rareş întăreşte lui Toader logofătul satul Stoboreanii din ținutul Horincei.

3) M. Costăchescu, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, I, p. 487-493.

4) Originalul la Academia Română, pachet 45/140; Petru Vodă Rareş întăreşte lui Todie şi fratelui său Gavril, cumpărătura făcută dela Anuşca, fata lui Ivan Şeşcanul, pe jumătate sat Costiucanii din ținutul Lăpuşna (com. de d-l Minea).

5) M. Costăchescu, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, I, p. 325-326.

6) Fr. A Wickenhauser, Geschichte der Klöster Woronetz und Putna, Cernăuți, 1886, p. 106-108; o fotografie după original la d-l M. Costăchescu care a binevoit să mi-o comunice: Petru Rareş dărueşte mânăstirei Voroneț, unde era egumen Iosif, satul Balița (la Wickenhauser Balinți) din ținutul Dorohoiului.

Ținutul Chigheciului este amintit în documentul slavon păstrat în original din 1554 Martie 30[1]), (волост кигячскои), document dela Alexandru Vodă Lăpuşneanu. Insă până la această dată, încă în prima jumătate a sec. XV, apar în documente sate la „Chigheci" (на кегячѣ), dar poate fi vorba despre apa, sau valea Chigheciului, după cum poate fi şi ținutul Chigheciului, aşa de exemplu, în documentul slavon din 1436 Iunie 13[2]), sau în cel din 1441 Iunie 25[3]) etc. Apoi ținutul Chigheciului apare şi în suretul după originalul documentului din 1473 Ianuarie 8[4]) şi în alt suret al unui doc. din 1502 (f. lună şi zi[5]).

Ținutul Iaşilor este menționat în documentul slavon păstrat în original din 1579 Septembrie 21[6]) (волости ꙗскои). Dar până la această dată îl mai găsim amintit în suretul unui document din 1473 Ianuarie 8[7]), apoi în alt suret al unui doc. din 1492 (f.

---

1) Document comunicat de d-l prof. I. Minea; originalul la Academia Rom., pachet XC IV, doc. 98: Alexandru Vodă Lăpuşneanu confirmă lui Apostol vameşul un loc în pustiu la gura Bâcului, lângă Barboşi în ținutul Chigheciului.

2) M. Costăchescu, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, I, p, 444-446: Ilie şi Ştefan Voevozi întăresc boerului Mihail Stângaciu mai multe sate, printre cari „şi la Chegheaciu" la parăul Fântânelor, unde a fost Oană Albul şi mai sus de Maneşti şi Cheigheaci locurile din pustiu mai jos de Prun.

3) Damian P. Bogdan, op. cit., p. 34-37: Ilie şi Ştefan Voevozi dăruiesc lui Vlad Jicov satele Micuşanii şi la Chigheci în Salcia, Miroslăveştii şi Călineştii seliştea".

4) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, I, p. 178-180: Ştefan cel Mare confirmă mânăstirei Moldovița satul Sângurenii „în ținutul Chigheciului" etc.

5) Buletinul comisiei istorice a României, VII, Buc. 1928, p. 40; M. Costăchescu, Documente moldoveneşti dela Ştefan celMare, p. 253: Ştefan cel Mare milueşte pe Dobrotă şi Lupul „cu un loc pustiu la ținutul Chigheciului pe părâul Grecului, anume Fântâna Popişoară.

6) Gh. Ghibănescu, Surete şi izv. XIX, p. 123-126: Petru Vodă Şchiopul întăreşte lui Zaharia, jumătate de sat din Ciuteşti sub bucovină la Obârşia Nărnovei "ce este în ținutul Iaşilor".

7) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, I, p. 178-180; M. Costăchescu, Arderea Târgului Floci şi a Ialomiței în 1470, Iaşi 1935, p. 118-180 notă: Ştefan cel Mare confirmă mânăstirei Moldovița printre alte sate şi jumătate din satul Ostăpceani în ținutul Iaşilor.

lună şi zi [1]). Il mai găsim pomenit într'o hotarnică din 1781 Oct. 3 [2]) în care se menţionează un document dela Petru Vodă Rareş, prin care face danie lui Tomşa pârcălabul printre alte sate şi satul Costeştii din ţinutul Iaşilor, dar nu ştim, dacă nu este un adaus al traducătorului.

Ţinutul Covurluiului (s. Cohurluiului) îl găsim amintit în documentul slavon păstrat în original din 1555 Aprilie 28 [3]). Dar în documentele sec. XV sunt pomenite sate „la Covurlui" (на коврълꙋю). Deşi nu este anume indicat ţinutul, totuşi deducem în mod cert că este vorba de ţinutul Covurluiului astfel: în documentul slavon din 1448 Iulie 15 [4]) prin care Petru Voevod întăreşte boerului Cernat ploscarul şi fratelui său Şteful mai multe sate în diferite părţi şi jumătate din morile domneşti de pe Prut, dela Covurlui; apoi în alt document slavon din din 1448 Sept. 3 [5]) în care este arătat satul Ungurenii pe părăul Nevira la Covurlui. Ţinutul Covurluiului îl mai găsim menţtonat şi în suretul după originalul documentului din 1495 Ianuarie 12 [6]).

Ţinutul Fălciului apare în documente în sec. XVI. Il găsim menţionat în documentul păstrat în original dela Iancu Vodă Sasul, f. an, lună şi zi (1579—1582) [7]) (ꙋ волост фълчїюскомꙋ). Până la această dată îl mai găsim amintit într'o carte de judecată din 1752 August 12, când s'a prezentat un ispisoc dela

---

1) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, I, p. 514--515; Ştefan cel Mare confirmă lui Grozea comisul satul Icuşenii pe Jijia în ţinutul Iaşilor.

2) Gh. Ghibănescu, Surete, şi izv., XI, p. 111.

3) Academia Rom., pergamente 79/95 (com. de d-l Minea).

4) M. Costăchescu, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, II, p. 323-341; cf. C. C. Giurescu, op. c., vol. II, partea I, p. 397.

5) M. Costăchescu, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, II, p. 355-357.

6) Idem, Documente moldoveneşti dela Ştefan cel Mare, p. 186-189; Iacov Antonovici, Documente bârlădene, IV, p. 13-16; Ştefan cel Mare dărueşte lui Focşa, Berehoiu şi Bantaş, un loc pustiu în fundul Covurluiului al cărui hotar merge până în culmea Jărăvăţului „unde se disparte ţinutul Covurluiului de ţinutul Tutovei".

7) T. Codrescu, Uricarul, XVIII, p. 192-194; Iancu Vodă Sasul confirmă lui Constantin Leon trei sate Sămăileştii şi Mălicenii în ţinutul Chigheciului şi „Goeştii ce-i pe valea Bujorului în ţinutul Fălciului".

Petru Vodă Rareş din 1529 (f. lună şi zi) [1]), apoi într'o hotarnică din 1781 Octombrie 3, când iarăşi este prezentat un ispisoc dela Petru Rareş din 1535 Martie 22 [2]) şi într'un suret al originalului din 1557 Mai 14 [3]).

Ţinutul Hârlăului îl constatăm documentar, ca şi ţinutul Dorohoiului, destul de târziu. Il găsim amintit abia în vremea lui Iliaş Vodă Rareş în documentul păstratîn original din 1548 Martie 11 [4]). Până la această dată nu-l mai întâlnim în nici un suret, sau regest.

Ţinutul Putnei. In informaţia cunoscută, ţinutul Putnei apare în documentul păstrat în original din 1555 Aprilie 30 [5]) (волост поутнои), însă până în acest an îl mai găsim menţionat într'un regest din 1533 Martie 5 [6]). Dar s'ar putea, ca aici ţinutul să fie adaos al traducătorului.

Ţinutul Agiudului. In documentele păstrate în original acest ţinut apare destul de târziu, abea la începutul sec. XVII şi anume în documentul dela Ştefan Vodă Tomşa din 1615 Februarie 3 [7]) (волост аж8д).

---

1) Gh. Ghibănescu, Surete şi izv., IX, p. 236-237: Petru Rareş întăreşte lui Pârvu şi fraţilor lui, feciorii lui Ion Talmaciu satul Tomeşti la Maluri pe Prut, în ţinutul Fălciului.

2) Ibidem, p. 111: Petru Rareş dă danie lui Tomşa pârcălabul din Obârşiia mai multe sate printre cari şi Armăşenii din ţinutul Fălciului.

3) T. Codrescu, Uricarul, XI, p. 294: Alexandru Vodă Lăpuşneanu întăreşte lui Simion Vânagă ocina sa din satul Săuleştii pe Prut în ţinutul Fălciului.

4) B. P. Hasdeu, Archiva istorică, I, 2, p. 20: Iliaş Vodă Rareş întăreşte lui Gheorghe Moţoc satul Iacobenii pe Jijia din ţinutul Hârlăului (8 волости Хръловскои).

5) Document comunicat de d-l prof. Minea; originalul la Arhivele Statului, Bucureşti: Alexandru Vodă Lăpuşneanu întăreşte lui Pogan staroste stăpânire peste satul Jugastrii pe Siret în ţinutul Putnei; un regest cu acelaş cuprins din 1555 Martie 5, în Const. I. Andreescu şi Const. A. Stoide, op. c., p. 13 Deci lectura anului de aici e greşită.

6) Const. I. Andreescu şi Const. A. Stoide, op. c., 9; Lungu, Ţinuturile moldoveneşti până la 1711 (Extras din Cercetări istorice) Iaşi 1929, p. 10: Petru Vodă Rareş întăreşte stăpânire lui Vlad peste o parte din sat din Văcăreşti ce-i pe valea Siretului în ţinutul Putnei.

7) Gh. Ghibănescu, Surete şi izvoade, XX, p. 227-229: Ştefan Tomşa întăreşte lui Vasile ureadnicul şi Petre spatarul stăpânire peste o parte din satul Oteştii ce-i în ţinutul Agiudului.

Insă până la această dată îl mai găsim amintit într'un suret de pe un uric dela Ştefăniţă Vodă f. an, lună şi zi (1517—1527) [1]), apoi într'un alt suret al unui doc. din 1546 Martie 20 [2]) şi într'o traducere veche a unui document dela Ieremia Vodă Movilă (greşit datat 1595 Martie 4 [3]).

Ţinutul cetăţii Chilia. Acest ţinut, ca şi cel al Cetăţii Albe de altfel, nu-l găsim amintit în nici un document original, suret sau regest, găsim însă menţionată dârjava cetăţii Chilia în documentul păstrat în original din 1435 Septembrie 1 [4]), document discutat mai sus.

3) Verificarea ţinuturilor amintite de documente cu cele amintite de cronici şi cu sama din vremea lui Petru Vodă Schiopul.

In vechile cronici moldoveneşti, până la cronica atribuită lui N. Brzeski, sunt foarte puţine date despre vechea organizaţie administrativă a Moldovei. In 28 Octombrie 1566 era terminată această cronică, care ne dă informaţii mai amănunţite, despre organizaţia administrativă a Moldovei [5]). Crônica prezintă numele ţinuturilor moldoveneşti din acea vreme, cari erau urmă-

1) T. Codrescu, Uricarul, XIV, p. 105-107, greşit datat în 1502 Aprilie 17 ; vezi M. Costăchescu, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, p. 490, nota 2 ; Ştefăniţă Vodă întăreşte lui Tabuciu Mititelul şi fratei său mai multe sate printre cari şi satul „Petreştii pe părâul Diineţului, unde a fost Gavril Diaţu jude, până la părâul Zmeului ce este în ţinutul Ajudii".

2) Gh. Ghibănescu, Surete şi izv. XX, p. 9-10; M. Costăchescu, Documente moldoveneşti dela Stefan cel Mare, p. 15 ; Idem, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare. II, p. 534 notă; Petru Rareş întăreşte lui Gherasim Truşan vătav cumpărătura făcută în satul Fichiteştii pe părâul Răcătăului, ţinutul Agiudului.

3) Arhivele Basarabiei, an, II, nr. 2, p. 206-208 · Ieremia Movilă întăreşte lui Ionaşcu, fiul Banului, ocina sa din Pâceşti, ţinutul Agiudului.

4) M. Costăchescu, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, p. 681-683.

5) I. Bogdan, Vechile cronice moldoveneşti pana la Urechia, Bucuresci 1891, p. 233; Idem, Cronice inedite atingătoare de Istoria Românilor, Bucureşti 1895, p. 133; cf. N. Iorga, Istoria Românilor prin călători, I, ed. II, Buc. 1928, p. 176 ; I. Minea, Letopisetele moldoveneşti scrise slavoneşte Iaşi 1925, p. 5 şi urm. Idem, Despre Dimitrie Cantemir, Iaşi 1926, p. 86. P. P. Panaitescu, Cronica Moldo-Polonă în Revista istorică română, vol. I. fasc. II, p. 113-123.

toarele: ţinutul Bârladului [1]), Tecuciului [2]), Chigheciului, Lăpuşnei, Vasluiului, Orheiului, Sorocei, Hotinului, Cernăuţilor, Sucevei, Hârlăului, Dorohoiului, Cărligăturei, Iaşilor, Fălciului, Covurluiului, Horincei [3]), Putnei, Agiudului, Tutovei, Trotuşului, Bacăului, Romanului şi Neamţului. Deci în total 24 ţinuturi şi pe cari, în afară de ţinutul Bârladului, le-am găsit amintite până la 1566, fie în documente păstrate în original — cele mai multe — fie în surete, sau regeste.

Dintre ţinuturile arătate mai sus în documente, dar cari lipsesc în cronica amintită sunt: cel a Chiliei, Ţeţinei şi Hmielovului. La 28 Oct. 1566, sudul Moldovei de peste Prut cu cetăţile: Chilia, Cetatea-Albă şi Thighina (Bender) erau de mult prefăcute în raièle turceşti, deci nu mai erau moldoveneşti şi ca atari este explicabil să lipsiască. Cât priveşte ţinutul Cetăţii-Albe a putut existat, atât timp cât Cetatea-Albă a fost în stăpânirea Moldovei, dar nu l-am găsit pomenit nici în docu-

---

1) I. Bogdan în Vechile cronice etc. p. 183 şi 233 a identificat Bertacki, transformându-l (din copia Narusz.) în Belgracki, deci Cetatea-Albă, iar în Cronice inedite etc., 133 nota 1, a cetit din altă versiune a cronicei zise moldo-polone Berlaczki pentru Bertaczki, deci ţinutul Bârladului, ceeace este verosinul, căci nu departe de această vreme, adică în 1591 Februarie 20, în sama lui Petru Vodă Şchiopul (Hurmuzaki-Iorga, XI, p. 219) apare ţinutul Bârladului, cu atât mai mult, cu cât sudul Moldovei de peste Prut cu Cetatea-Albă şi Chilia erau în 1566 prefăcute în raièle turceşti.

2) Idem, Vechile cronice etc., p. 183: a cetit Tehinecki (Narusz. Czeknecki) ca ţinutul Tighinei, în Cronice inedite etc., p. c. nota 2 (Czeknezki) cu Tecuciul, iarăşi verosimil, fiindcă ţinutul Tighinei nu apare în nici un document, deşi Miron Costin, în Cronica ţării Moldovei şi Munteniei (I. Bogdan, Cronice inedite etc. 199) arată că după ce sultanul Osman s'n întors dela Hotin în 1622 (Miron Costin Letopiseţile ţărei Moldovei dela Aron Vodă încoace etc. ed. V. A. Urechia, tom. I, Buc. 1886, p. 501-502) a luat o parte din ţinutul Chigeciului, oraşul Reni şi mai multe sate închinându-le venitul, mormântului lui Mahomed şi o părticică din acel ţinut a rămas Moldovei şi anume ţinutul Tighinei etc., dar trebue înţeles regiunea Tighinei. Această interpretare o impune şi adausul statistic pe care Miron Costin îl face şi la Poemul polon, unde arată, că Cetatea-Albă şi oraşul Tighina erau în ţinutul Cetăţi Albe. (P. P. Panaitescu, Miron Costin, Istoria în versuri polone despre Moldova şi Ţara Românească, Buc. 1929, p. 123.

3) I. Bogdan, Vechile cronice etc., I. c., (Narusz. Horniczowski) a identificat prin ţinutul Tecuciului, iar în Cronice inedite etc. p. c. nota 4 (Horinczowski) prin ţinutul Horincei pe care l-am găsit amintit şi în documente (vezi mai sus), deci nu rămâne obscur, după cum scria Bogdan.

mente şi nici în cronici. Miron Costin în Cronica Ţării moldovei şi a Muntenei [1]) şi în adaosul la Poemul polon [2]) îl arată între ţinuturile luate şi stăpânite de Turci, la fel şi Dimitrie Cantemir în Descrierea Moldovei [3]).

Din lipsă de informaţie nu putem preciza, ce anume schimbări administrative s'au produs în sudul Moldovei de peste Prut după 4 August 1484 şi aceasta în legătură cu acel centru administrativ al Ciubărciului, asupra căruia vom reveni. Este posibil să fi luat fiinţă alte ţinuturi, dar cari au dispărut după 1538, când cetatea şi regiunea Thighinei a fost transformată în raià turcească. Intr'adevăr în sudul Basarabiei Renii (Tomarova) a fost multă vreme târg moldovenesc şi înlocuia portul Chilia, după ce acesta fusese ocupat de Turci [4]). Renii a fost ocupat şi prefăcut în raià în 1622 de către sultanul Osman, când se întorcea dela Hotin din expediţia contra Polonilor şi împreună cu câteva sate este luat delaa ocolul Galaţilor, alipit la olatul Ismailului care era raiá turcească [5]).

Schimbări administrative în această parte a ţării s'au întâmplat probabil şi în vremea, când Moldova a fost ocupată de Mihai-Viteazul. In anul 1600 la 27 Iunie se ştia la Cluj, poate dela banul Mihalcea, că Mihai Viteazul după cucerirea Moldovei a scutit pe mulţi ani de dări, 4 ţinuturi moldoveneşti înspre Bender, Chilia şi Cetatea-Albă, pentruca să-i rămâie credincioase [6]).

D-l Iorga socoate că Mihai Viteazul a restabilit din raiélele luate dela Turci 4 ţinuturi ca: Tighina, Cetatea-Albă, Chilia şi probabil şi pe al Ismailului [7]). Ţinutul Ismailului este arătat între ţinuturile luate şi stăpânite de Turci, numai de Dimitrie Cantemir în opera sa Descrierea Moldovei [8]), sau poate Cantemir s'a gândit la regiunea Ismailului.

---

1) I. Bogdan, Cronice inedite etc. p. 199.

2) P. P. Panaitescu, Miron Costin; Istoria în versuri polone despre Moldova şi Ţara Românească, p. 123.

3) Dimitrie Cantemir, Descrierea Moldovei, traducere de Gheorghe Adamescu, p. 21.

4) N Iorga, Basarabia noastră, Văleni de Munte, 1912, în Studii şi doc. XXIV, p. 45.

5) V. A. Urechia, Miron Costin, Opere complete, tom. I., p. 501-502.

6) Hurmuzaki-Iorga, Documente, XII, p. 951.

7) N. Iorga, Istoria lui Mihai Viteazul, II, Buc. 1935, p. 82.

8) Dimitre Cantemir, Descrierea Moldovei, traducere cit., p. 22.

In nordul Moldovei au fost deasemenea schimbări administrative în sec. XIV şi prima jumătate a sec. XV şi aceasta din cauza litigiului de hotar dintre Polonia şi Moldova la pretenţiunea regilor poloni, cari urmăriau să stăpâniască această parte a Moldovei. Tot din cauza lipsei informaţiei documentare e greu să precizăm, când şi cum s'au făcut aceste schimbări. Ceeace putem preciza e că în această regiune au existat în prima jumătate a sec. XV ţinutul Ţeţinei cu centru administrativ la Ţeţina, sau Cernăuţi, ţinutul Hotinului cu centru administrativ la Hotin şi ţinutul Hmielovului cu centru administrativ la Hmielov, ţinuturi amintite în documente. Hotarul despre Polonia a fost de cele mai multe ori, în vremea de care ne ocupăm, părâul Colacinului, afluient al Prutului şi Serafineţul, afluent al Nistrului, însă uneori se întindea până la Ceremuşul Negru. [1]). Totuşi în vremea lui Ştefan cel Mare apar încă în documente starostii de Ţeţina [2]), deşi ţinutul nu mai era.

Peste 25 ani după data, când s'a scris cronica anunţată imediat mai sus, adică în 1591 Februarie 20, Petru Vodă Schiopul dăduse poruncă să i se întocmiască un catastih de cisle pentru toate ţinuturile din Moldova din acea vreme. In acest catastih găsim amintite următoarele ţinuturi : al Sorocii, Hotinului Iaşilor, Fălciului, Orheiului, Neamţului, Tecuciului, Vasluiului, Bârladului, Covurluiului, Tutovei, Dorohoiului, Chigheciului, Sucevei, Hârlăului, Lăpuşnei, Cernăuţilor, Romanului, Bacăului, Cârligăturei, Putnei şi Trotuşului [3]).

Erau în total deci 22 ţinuturi şi dat fiind şi faptul, că era vorba de stabilitul cislelor, nu mai încape nici o îndoială asupra exactităţii numărului şi numelui ţinuturilor moldoveneşti din 1591 Februarie 20. In sama din 1591 Februarie, lipsesc două ţinuturi cunoscute din cronica scrisă în 1566 şi anume ţinutul Horincei [4]) şi ţinutul Agiudului. Ţinutul Horincei îl mai găsim amintit în documentul dela Petru Vodă Rareş din 1528 Aprilie

---

1) I. Nistor, Die moldauischen Ansprüche auf Pokutien, Wien 1910; p. 3; M. Costăchescu, Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, II, p. 660-662; I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, II, p. 458, T. Balan, Ţara Sepenicului, Cernăuţi 1926, p. 5—6 şi 16; Idem, Cetatea Hmielov etc., p. 1 şi *idem*, Documente bucovinene, III, Cernăuţi 1937, p. 90 notă.

2) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, I, p. 229-232 şi 256-257.

3) Hurmuzaki-Iorga, Documente, XI, p. 219.

4) I. Bogdan, Cronice inedite, etc. p. 133 nota 4, unde am văzut că părăseşte emendaţia din Vechile cronice etc., p. 183 şi 233.

8. Documentul din 1528 Aprilie 8 [1]) impune concluzia că acest ţinut se întindea pe valea Horincei, cuprinzând probabil parte din ţinutul Covurluiului, ca şi din cel al Tutovei. S'a scris că centru administrativ al acestui ţinut a fost la târguşorul de azi Oancea pe lângă Prut, ceeace s'ar putea admite. Această concluzie a fost sugerată de faptul, că un document din 1588 Februarie 26 aminteşte pe Gâlţ, staroste de Oancea, fost staroste de Tecuci [2]). Concluzia nu se impune ca de neînlocuit, fiindcă sunt şi alte târguri nereşedinţă de ţinuturi cari aveau staroste. Deci, la un moment dat, în această parte a ţării, erau 4 ţinuturi: al Tutovei, Bârladului, Horincei şi Covurluiului. In această situaţie le găsim amintite în cronica din 1566. Lipseşte de asemenea din sama amintită şi ţinutul Agiudului, care era contopit în această vreme cu ţinutul Putnei. Ţinutul Putnei apare amintit pentru prima oară, în forma sa cea mai veche în cronica lui Ureche, arătat că a fost alipit la Moldova în 1482 Martie 10 [3]).

Vornicul cronicar utilizând vechea cronică moldovenească, ia din aceasta, ştirea, că Ştefan cel Mare în Martie 1482 a cucerit şi anexat cetatea Crăciuna şi a pus doi pârcălabi. Faţă de textul vechiu al cronicei scrise slavoneşte cunoscut nouă azi, Ureche a adaos: „au luat..... cu ţinut cu tot, ce se cheamă ţinutul Putnei şi l-au lipit de Moldova". Incă Melchisedec observa că Moldova a stăpânit Vrancea şi regiunea râului Putna înainte de Ştefan cel Mare [4]). Melchisedec avea dreptate. In 1482 Ştefan cel Mare a anexat numai cetatea Crăciuna pe care a alipit-o la Moldova, cum spune precis cronica veche scrisă slavoneşte. In sprijinul afirmaţiunei că, în 1591 Februarie, ţinutul Agiudului era contopit cu ţinutul Putnei, avem încă o do-

---

1) T. Codrescu, Uricaru, XVIII, p. 112-118.

2) C. C. Giurescu, op. c., vol. II, part. I, p. 398.

3) Letopiseţul Ţărei Moldovei până la Aron Vodă, ed. Const. Giurescu, Buc. 1916, p. 66 „Văleatul 6990, Martie 10, au luat Ştefan Vodă cetatea Crăciuna cu ţinut cu tot, ce se cheamă ţinutul Putnei şi l-au lipit de Moldova, şi au pus părcălabii săi pre Vâlcea şi pre Ioan; Ibidem, p. 58-59, după manuscrisul M. este arătat că a fost cucerit şi alipit Moldovei în anul 1475 Ianuarie 13.

4) Melchisedec, Notiţe istorice şi archeologice etc., Buc. 1885, p. 87; M. Costăchescu, Documentele moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, II, p. 160 şi urm. Vezi şi interpretarea care nu se poate admite a d-lui General Rosetti (G l. Radu Rosetti, Graniţa de vest, în Revista istorică, vol. X, 1924, p. 187-190).

vadă evidentă în socoteala goştinei oilor din Moldova în anul 1591 Mai 12 [1]), când se arată, câte oi s'au găsit şi luat din fiecare ţinut. In această numărătoare este trecut ţinutul Putnei şi Agiudului la un loc „ţinutul Putna şi Agiud" [2]), ceeace denotă că aceste două ţinuturi erau contopite. Dar după anul 1600, când? ţinutul Agiudului apare din nou în documente, de unde rezultă că în aceste părţi, după cum am mai spus, erau dese schimbări, iar centrul administrativ al ţinutului era, când la Focşani, când în târgul Agiud. Pentru o mai bună edificare, dăm toate documentele din sec. XVII, în care este amintit ţinutul Agiudului, căci cel al Putnei apare în mod constant. Astfel se constată în următoarele documente: într'un document dela Ieremia Vodă Movilă păstrat într'o copie defectuoasă, fără dată sigură [3]), în 1615 Febr. 3 [4]) uric dela Ştefan Vodă Tomşa, în 1618 Martie 21 [5]) suret al unui doc. dela Radu Vodă Mihnea, în 1625 Martie 9 [6]) uric dela Radu Vodă Mihnea, în 1627 Apr. 20 [7]) în catastihul moşiilor logof. Dumitraşco Ştefan, în 1631 Sept. 15 [8]) doc. dela Moise Vodă Movilă, în 1642 Mai 2 [9]), uric dela Vasile Vodă Lupu, într'un zapis de vânzare fără dată (circa 1642) [10]); în 1648 Apr. 18 [11]) într'un zapis de mărturie, în 1656 Apr. 4 [12]) uric dela Gheorghe Vodă Ştefan, în 1657 Febr. 15 [13]) uric dela Gheorghe Vodă Ştefan, în 1662 Decem. 17 [14]), într'un zapis de

---

1) Hurmuzaki-Iorga, Documente, XI, p. 221-230.

2) Ibidem, p. 223.

3) Arhivele Basarabiei, anul II, nr. 2, p. 206-208: Ieremia Movilă întăreşte lui Ionaşcu, fiul lui Banu, stăpânire peste satul Pănceşti, ţinutul Agiudului. Această copie poartă data de 1595 Martie 4, însă este greşită, căci se vorbeşte de expediţia lui Mihai Viteazul în Moldova, deci este din anul 1600, sau mai târziu.

4) Gh. Ghibănescu, Surete şi izv., XX, p. 227-229.

5) Ibidem, p. 239-240.

6) Idem, Surete şi izv., XXIV, p. 121-122.

7) Gh. Ghibănescu, Revista T. Codrescu, an. I, nr. 5, 1916, p. 68-70.

8) L. T. Boga, Documente basarabene, VII, p. 13-14.

9) Creşterea col. Ac. Rom. pe anul 1907, p. 40.

10) N. Iorga, Anciens documents de droit roumain, I, p. 144; Revista istorică an. XII, nr. 7-9, 1926, p. 230.

11) Revista istorică, an. XII, nr. 7-9, 1926, p. 234-35.

12) Cr. col. Ac. Rom. pe 1908, p. 69.

13) Idem, pe anul 1911, p. 121.

14) N. Iorga, Studii şi doc., VI 2, p. 84, nr. 43.

vânzare, în 1676 Iulie 27 [1]) uric dela Antonie Vodă Ruset. După anul 1676 ţinutul Agiudului nu mai apare în informaţia publicată şi cunoscută nouă.

In „socoteala goştinei oilor din Moldova în anul 1591" care fusese întocmită 3 luni mai târziu, decât catagrafia pomenită [2]), lipseşte ţinutul Bacăului, care se găseşte unit cu cel al Trotuşului, deşi în catagrafie sunt separate (ţinutul Trotuş şi Bacău) [3]), ceeace denotă că aceste ţinuturi erau contopite într'o singură unitate administrativă. In documentele sec. XVII întâlnim ambele ţinuturi, când separate, când împreună, dar aceasta ne va preocupa mai departe.

O altă descriere a vechilor ţinuturi moldoveneşti ne-a lăsat Miron Costin în „Cronica Ţării Moldovei şi a Munteniei [4])". In vremea, când s'a scris această carte, erau următoarele ţinuturii: Cernăuţilor, Sucevei, Sorocii, Iaşilor, Romanului, Trotuşului, Lăpuşnei, Fălciului, Tecuciului, Hotinului, Dorohoiului, Hârlăului, Cârligăturei, Neamţului, Vasluiului, Orheiului, Tutovei, Putnei şi Covurluiului. Miron Costin mai adauga însă şi ţinuturile luate de Turci, în decursul vremurilor. Acestea au fost: ţinutul Chigheciului din care ţinut a luat sultanul Osman, când se întorcea dela Hotin, oraşul Reni şi mai multe sate, iar o părticică din acel ţinut a rămas Moldovei şi anume regiunea Tighinei, apoi ţinutul Chiliei în care se află oraşul Ismail, moldoveneşte Smilul şi ţinutul Cetăţii-Albe [5]).

In altă operă, „Poemul polon", gata puţin mai târziu, adică în Iulie 1684, Miron Costin ne dă o descriere mai amă-

---

1) Revista istorică, an. III, nr. I, 1917.

2) Hurmuzaki-Iorga, Documente, XI, p. 219 şi 221-230.

3) Ibidem, p. 225.

4) I. Bogdan, Cronice inedite, etc. p. 199. Nu s'a putut stabili exact cu argumente hotărîtoare, când a fost scrisă această lucrare, însă am văzut mai sus, din informaţia documentară, ţinutul Agiudului, nu mai apare în documente după anul 1676 şi nici în lucrarea lui Miron Costin, ceeace înseamnă că Miron Costin şi-a scris opera după anul 1676 Iulie. Pentru discuţia chestiunii vezi: P. P. Panaitescu, Influenţă polonă în opera şi personalitatea cronicarilor Grigore Ureche şi Miron Costin (An. Ac. Rom., 1925, s. I, p. 199 şi urm.), Idem, Revista istorică, 1926, nr. 1-3; I. Minea în Cercetări istorice, I, p. 414-416; Idem, Despre Dimitrie Cantemir, p. 82 şi urm. şi p. 98, nota 4; Idem, Paralipomena etc.

5) I. Bogdan, Cronice inedite etc., p. 199; V. A. Urechia, Miron Costin, Opere complete etc., I, Buc, 1886, p. 501-502.

nunțită a vechilor ținuturi moldovenești, cari erau următoarele [1]: ținutul Sucevii; „acolo este și orașul de scaun al mitropoliei Sucevei și orașul târgul Siret" ținutul Neamț cu orașul Neamț și orășelul Piatra, ținutul Bacău cu orașul Bacău și orășelul Trotuș sub munți, ținutul Roman în care este și orașul Roman, ținutul Putna, în care este și „orașul Focșani, pe care-l desparte părâul Milcov; o parte a acestui oraș de pe malul cesta a părâului este a Moldovenilor, iar de cealaltă parte a Muntenilor. In acest ținut este și orășelul Agiud". Urmează apoi ținutul Tecuci cu orașul Tecuci și orășelul Piscul, ținutul Covurlui cu orașul Galați la Dunăre, ținutul Tutova cu orașul Bârlad, ținutul Vaslui în care este „orașul Vaslui, odinioară reședință domnească și orășelul Scânteia", ținutul Fălciu cu orașul Fălciu și orașul Huși, ținutul Lăpușna, „acolo este orașul Lăpușna și orășelul Chișinău", ținutul Orheiului cu orașul Orhei, ținutul Sorocii cu orașul Soroca, ținutul Hotin cu orașul Hotin, ținutul Cernăuților cu orașul Cernăuți, ținutul Dorohoiului, „acolo sunt orașele Dorohoi, Baia, și Ștefănești", ținutul Hârlăului cu orașul Hârlău, odinioară scaun domnesc și orășelele Cotnari și Botoșani, ținutul Cârligăturei cu orășelul Târgu-Frumos, ținutul Iași cu orașul Iași, „orașul de reședință al domnilor". Și în această descriere, ca și'n Cronica Moldovei și a Munteniei, Miron Costin dă acelaș număr de ținuturi cari aparțin Moldovei, adică 19, cu deosebirea că în Cronică etc. există ținutul Trotușului și nu există al Bacăului, pe când în Poemul polon există ținutul Bacăului și nu există al Trotușului. Totodată Miron Costin scrie și în această operă, despre următoarele ținuturi luate și stăpânite de Turci: ținutul Cetatea-Albă, unde sunt orașele Cetatea-Albă și Tighina, ținutul Chilia, unde sunt orașele Cartal și Smil întemeiat de Turci în timpul stăpânirii lor și jumătate din ținutul Fălciu cu orașele Chilia și Troian. Acelaș autor adaogă că Turcii au ocupat și ținutul Chigheci, din care numai o parte a rămas Moldovei și anume codrul de fagi. In altă formă a *Poemului polon* acelaș arată că Codrul Chigheciului este în ținutul Fălciu, căruia, se vede, a fost încorporat, dimpreună cu alte resturi.

Din ambile descrieri ale lui Miron Costin lipsește ținutul Bârladului, prezent în cronica atribuită lui N. Brzeski și în catagra-

---

1) Miron Costin, Istoria în versuri polone despre Moldova și Țara Românească, ed. și trad. P. P. Panaitescu, p. 121-123.

fia din 1591 Februarie. Ţinutul Bârladului cu centru administr
la Bârlad este amintit pentru prima oară în cronica din 156
apoi apare într'un document din anul 1600 Ianuarie 25[1]), în
ducerea lui Evloghie dascălul şi în 1605 Iulie 2[2]) într'un
cument slavon, iar pentru ultima dată, înainte de lucrările
Costin, îl găsim amintit în documentul din 1671 Noemvre 1

Insă se vede că şi'n această regiune au fost dese sch
bări administrative, căci într'un document dela Gheorghe V
Ştefan din 1655 Mai 21 [4]) găsim satul Cârlomăneşti ca făcând p
din ţinutul Tutovei şi al Bârladului. După anul 1671 acest ţ
dispare contopindu-se definitiv cu ţinutul Tutovei care p
în această vreme îşi avea centru administrativ în Tg. Tut
şi, poate, parte din el a trecut la ţinutul Tecuciului, sau
vurluiului cu care se învecina şi dela care eventual se detaş

Miron Costin şi în Cronica ţării Moldovei şi a Munteni
şi în Letopiseţul ţărei Moldovei dela Aron Vodă încoace [6]),
ocupă de sfârşitul ţinutului Chigheciu pe care-l pune în legăt
cu întoarcerea sultanului Osman dela Hotin în toamna an
1622, când a luat din acest ţinut târgul Reni şi mai multe s
pe cari le-a alipit târgului Ismail (Smil), care în această vr
făcea parte din raiàua turcească din sudul Moldovei de p
Prut. Dar Miron Costin spune mai departe în Cronica ţărei M
dovei şi a Munteniei, că „o părticică din acel ţinut ne-a răm
nouă şi anume ţinutul (interpretat de noi ca regiune) Tighinei"

Explicaţia acestei dispariţii n'o putem găsi, decât în
prejurările noi, aduse de stăpânirea turcească în sudul Mol
vei de peste Prut şi de aşezarea statornică a Tătarilor în
geac încă dela începutul sec. XVII [8]). Atât Turcii, cât şi Tăt
căutau să uzurpe din teritoriul Moldovei, aşa cum s'a înt

---

1) N. Iorga, Studii şi doc., VI 2, p. 15 nr. 16.

2) Gh. Ghibănescu, Rev. T. Codrescu, an. III, nr. 6, 1934, p. 84
Buletinul comisiei istorice a României, IV, Buc. 1925, p. 164.

3) N. Iorga, Studii şi doc., VI 2, p. 27-28, nr. 56.

4) Revista, Documente răzăşeşti, an. I, nr. 9, p. 129.

5) I. Bogdan, Cronice inedite etc., p. 199.

6) V. A. Urechia, Miron Costin, Opere complete etc., p. 501-502.

7) I. Bogdan, Cronice inedite, etc. p. 199.

8) N. Iorga, Basarabia noastră (Studii şi doc., XXIV), Vălenii de Mu
1912, p. 51.

plat în 1596 [1]), sau în 1622 [2]) etc. şi atunci domnii Moldovei au hotărît să desfiinţeze acest bogat şi frumos ţinut, alipindu-l la ţinutul Fălciului şi parte poate la ţinutul Lăpuşnei. Reiesă aceasta şi din spusele lui Miron Costin în a doua descriere, adică în Poemul polon, când afirmă că între ţinuturile Moldovei luate şi stăpânite de Turci, este şi jumătate din ţinutul Fălciului, cu oraşul Reni şi Troian, iar mai departe adaugă, că în acest ţinut este şi făgetul, căruia i se zice Codrul Chighieciului, care deşi nu aparţine Turcilor, totuşi Tătarii Nohai îl uzurpă în multe părţi şi cauzează mari pagube Moldovenilor din acele părţi [3]). Desigur că acea jumătate din ţinutul Fălciului, care era sub stăpânirea Turcilor, despre care însă nu aminteşte în Cronica Ţărei Moldovei şi a Munteniei, nu putea fi, decât partea uzurpată de Turci în decursul vremei, din ţinutul Chigheciului, iar codrii pe care-i încălcau Tătarii nu putea fi, decât partea anexată ţinutului Fălciu. Este posibil că în această vreme Turcii să fi format în regiunea anexată, olatul Ismailul despre care vorbeşte Dimitrie Cantemir [4]).

In informaţia documentară pe care o avem la dispoziţie, ţinutul Chigheciului este amintit în mod constant până în anul 1643 Martie 9 [5]) după care dată, nu mai este pomenit, decât în 1671 Ian. 24 [6]), însă într'o copie după un zapis de mărturie, când se aminteşte satul Viltolţii din ţinutul Chigheciului. După acest an dispare pentru totdeauna. Pentru o mai bună documentare dăm informaţia din sec. XVII, în care este menţionat ţinutul Chigheciului, astfel: în 1602 Iunie 13 [7]), doc. dela Ieremia Movilă, în 1603 Martie 27 [8]), doc. dela Ieremia Movilă, în 1604 Mai 17 [9]), doc. dela Ieremia Movilă, în 1605 Aprilie 12 [10]), doc. dela Iere-

---

1) N. Iorga, Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţei Albe, p. 214.

2) V. A. Urechia, Miron Costin, Opere complete etc., I, p. 501-502.

3) P. P. Panaitescu, op. c., p. 123.

4) Dimitrie Cantemir, Descrierea Moldovei. traducere de Gh. Adămescu, p. 22.

5) Buletinul muzeului municipal Iaşi „Ioan Neculce" fasc. 6, p. 271-72.

6) Alex. Băleanu, Documente şi regeste mold. în Cercetări istorice X-XII, nr. 1, p. 293-94.

7) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zap., I 2, p. 6-8.

8) B. P. Hasdeu, Archiva istorică, I 1. p. 117-18.

9) Gh. Ghibănescu, Surete şi izv. XXI, p. 145-153.

10) Creşterea col. Ac. Rom. pe anul 1906, pag. 95.

mia Vodă Movilă, în 1608 Iulie 30 [1]), într'un zapis de vânz în 1609 Aprilie 5 [2]), doc. dela Constantin Vodă Movilă, în 1 Oct. 26 [3]), doc. dela Constantin Vodă Movilă, în 1609 Noem 22 [4]), doc. dela Constantin Vodă Movilă, în 1610 Mai : doc. dela Constantin Vodă Movilă, în 1617 Ianuarie 16 [6]), (dela Radu Vodă Mihnea, în 1623 Martie 6 [7]), doc. dela Şt Vodă Tomşa, în 1628 Martie 11 [8]), doc. dela Miron Vodă I novski, într'o poruncă a lui Toderaşco vel vornic şi Toma stolnic (f. an, Sept. probabil 1640-1642 [9]), în 1643 Martie 9 lista moşiilor lui Nestor Ureche, şi în 1671 Ianuarie 24 [11]) în mărturire a marilor boeri.

Am văzut mai sus, că în Cronica Moldovei şi a Mu niei există ţinutul Trotuşului şi nu există cel al Bacăului, când în Poemul polon găsim ţinutul Bacăului şi lipseşte ce Trotuşului. Explicaţia acestei apariţii şi dispariţii o găsim, d cum am spus în altă parte, în măsurile de ordin administra Se dădea însă o luptă de întăetate între Bacău şi Trotu până la urmă ţinutul Bacăului va reuşi să se menţină, iar T tuşul va dispărea. Aceasta se datora poate şi faptului că târ Bacău era un centru economic important. Chiar şi aşezările meneşti erau mult mai dese în ţinutul Bacăului, decât în ce Trotuşului, care era un ţinut de munte cu sate destul de ra deşi consideraţiuni de ordin militar ar fi impus ca târgul T tuşului să rămână centru administrativ al ţinutului şi reşedi pârcălabilor cari aveau în sarcina lor şi paza graniţei.

---

1) Buletinul comisiei ist. a Rom. VII, 1928, p. 208-212.
2) Arhivele Basarabiei, anul II, nr. 2. 1930, p. 208-212
3) Buletinul Comisiei ist. a Rom. VII, 1928, p. 55.
4) Creşterea col. Ac. Rom., pe anul 1910, p. 268.
5) Ibidem, pe anul 1908, p. 61 ; T. Codrescu, Uricaru, XXV, p. 29.
6) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zapise, I, 2, p. 99-101.
7) N. Iorga, Studii şi doc., V, p. 215-216, nr. 25.
8) Arhiva, Organul Soc. ştiinţifice şi literare din Iaşi, an. II, p. 1 182 ; T. Codrescu, Uricaru, XVIII, p. 390-393.
9) Gh. Ghibănescu, Surete şi izv., III, p. 109.
10) Buletinul muzeului municip. Iaşi „Ioan Neculce", fasc. 6, 271-272.
11) Alex. Băleanu, Documente şi regeste mold., în Cercetări istor X-XII, nr. 1, p. 293-294.

Pentru a ne da mai bine seama despre aceste schimbări, dăm mai jos documentele din sec. XVII, în cari sunt amintite aceste două ţinuturi. Ţinutul Trotuşului îl găsim menţionat în următoarele documente: în 1609 Martie 9 [1]) într'o carte de mărturie, în 1621 Martie 7 [2]) într'un zapis de vânzare, în 1636 Martie 8 [3]) într'un doc. dela Vasile Vodă Lupu, în 1650 Sept. 27 [4]) într'o carte de mărturie, în 1658 Febr. 16 [5]) într'un zapis de vânzare, în 1659 Mai 2 [6]) într'un uric dela Gheorghe Vodă Ghica, în 1660 Ianuarie 2 [7]) într'un uric dela Ştefăniţă Vodă Lupu, în 1662 Ianuarie 2 [8]) într'un zapis de vânzare, în 1662 Iulie 1 [9]) într'un uric dela Ştefăniţă Vodă Lupu, în 1662 August 15 [10]) uric dela Istratie Vodă Dabija, în 1663 Sept. 24 [11]) într'un uric dela Istratie Vodă Dabija, în 1664 Martie 9 [12]) într'un uric dela Istratie Vodă Dabija, în 1664 Aprilie 21 [13]) într'un zapis de mărturie, în 1665 August 3 [14]) într'un zapis de mărturie, în 1665 Noembrie 24 [15]) într'un zapis de mărturie, în 1666 Septembrie 24 [16]) într'un zapis de vânzare, în 1666 Noembrie 3 [17]) într'un zapis de vânzare, în 1667 Februarie 10 [18]) într'un zapis de mărturie, în 1680 Martie 21 [19]) într'un uric dela Gheorghe Vodă Duca. Ţinutul Bacăului este amintit în următoarele documente: în

---

1) Documente româneşti, ed. Ac. Rom. tom. I, partea I, p. 12-13.

2) Ibidem, p. 59-60; T. Codrescu, Uricaru, XIV, p. 323-24.

3) T. Codrescu, Uricaru, XI, p. 258-60.

4) Gh. Ghibănescu, Surete şi izv., III, p. 109.

5) T. Codrescu, Uricaru, XI, p. 209.

6) Creşterea col. Ac. Rom. pe anul 1908, p. 210.

7) Ibidem.

8) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zap., III, 1, p. 195-196.

9) T. Codrescu, Uricaru, XI. p. 210-211 Data de an citită greşit.

10) N. Iorga, Anciens documents de droit roumain, I, 210-212; Revista istorică, anul X, nr. 4-6, 1923, p. 99-101.

11) T. Codrescu, Uricaru, XI, p. 211-212.

12) Ibidem, XIV, p. 333-335.

13) Revista istorică, an. XII, nr. 7-9, 1926, p. 239-240.

14) T. Codrescu, Uricaru, X, p. 230-232.

15) Gh. Ghibănescu, Surete şi izv., IV, p. 35-36.

16) Ibidem, p. 44-45.

17) Ibidem, p. 47-48.

18) Ibidem, p. 50-51.

19) Alex. Băleanu, Documente şi regeste în Cercetări istorice, an. VIII-IX, nr. 2, p. 126.

1606 Mai 11 [1]) uric dela Irimia Vodă Movilă, în 1615 Februarie 9 [2]) zapis de mărturie, în 1618 Aprilie 15 [3]) uric dela Radu Vodă Mihnea, în 1619 Decembrie 4 [4]) doc. dela Gaspar Vodă Graţiani, în 1622 Iunie 18 [5]) uric dela Ştefan Vodă Tomşa, în 1622 August 5 [6]) uric dela Ştefan Vodă Tomşa, în 1623 Martie 5 [7]) uric dela Ştefan Vodă Tomşa, în 1625 Decembrie 20 [8]) zapis de mărturie, în 1627 Noembrie 26 [9]) uric dela Miron Barnovschi Movilă, în 1628 Ianuarie 4 [10]) uric dela Miron Barnovschi Movilă, în 1629 Aprilie 10 [11]) uric dela Miron Vodă Barnovschi, în 1632 Mai 25 [12]) uric dela Alexandru Vodă. Iliaş, în 1637 Octombrie 20 [13]) doc. dela Vasile Vodă Lupu, în 1638 Martie 14 [14]) doc. dela Vasile Vodă Lupu, în 1638 Noembrie 24 [15]) uric dela Vasile Vodă Lupu, în 1642 Iunie 12 [16]) zapis de vânzare, în 1646 Noembrie 18 [17]) uric dela Vasile Vodă Lupu, în 1648 Iunie 3 [18]) zapis de vânzare, în 1649 Octombrie 18 [19]) uric dela Vasile Vodă Lupu, în 1661 Iulie 12 [20]) zapis de vânzare, în 1662 Noembrie 30 [21]), uric dela Istratie Vodă Dabija, în 1663 Ianuarie 9 [22]) uric dela Istratie Vodă Dabija,

1) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zapise, I, 2, p. 52-53.
2) Revistă istorică, an., X, nr. 7-8, 1924, p. 194.
3) T. Codrescu, Uricaru, XVIII, p. 285-302.
4) C. A. Stoide şi C. Turcu, Documente şi regeste din ţinutul Neamţului, p. 10-11.
5) Creşterea col. Ac. Rom. pe anul 1908, p. 62.
6) T. Codrescu, Uricaru, XVIII, p. 325-330.
7) Ibidem, p. 337-346.
8) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zapise, I, 2, p. 178-179.
9) Ibidem, p. 189-190.
10) Ibidem, p. 190-192.
11) B. P. Hasdeu, Archiva istorică a României, tom. I, part. 1 p. 119-120
12) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zap., II, 1, p. 7-8.
13) T. Codrescu, Uricaru, XX, p. 185-186.
14) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zapise, II, 1, p. 152-154.
15) Creşterea col. Ac. Rom. pe 1908, p. 65
16) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zap., II, 2, p. 24-25.
17) Creşterea col. Ac. Rom., 1908, p. 65.
18) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zap., II 2, p. 155.
19) Ibidem, p. 120-123.
20) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zap., III, 1, p. 181 ; N. Iorga, Studii şi doc., V, p. 35, nr. 167.
21) P. S. Visarion Puiu, Const. Tomescu, Ştefan Berechet şi Ştefan Ciobanu, Documente din Basarabia, Chişinău, 1928, p. 191-93.
22) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zap., III, 1, p. 224-226.

în 1663 Decembrie 20[1]) zapis de vânzare, în 1664 Aprilie 30[2]) carte de judecată, în 1666 Februarie 23[3]) zapis de vînzare, în 1675 Septembrie 29[4]) zapis de vânzare, în 1677 Mai 23[5]) zapis de vânzare, în 1688 Martie 24[6]) uric dela Constantin Vodă Cantemir, în 1692 Aprilie 21[7]) zapis de vânzare, în 1698 Iulie 23[8]) uric dela Antioh Vodă Cantemir.

Din informaţia cunoscută se vede clar că ţinutul Trotuşului a existat până către 1680, când încetează de a mai fi amintit, iar ţinutul Bacăului apare în sec, XVII în mod constant şi aproape an cu an, până către 1650, când pentru o decadă nu mai apare, apoi iar apare până către 1667, când iarăş dispare pentru o decadă. Incă din anul 1661 Mai 1[9]) găsim în documente satul Lăzeştii „ce iaste în ţinutul Bacăului cu a Trotuşului", deci putem deduce că în acest an amândouă ţinuturile erau contopite. Dar într'un zapis de vânzare din 1666 Octombrie 15[10]), *zapis pentru care avem toată rezerva*, este amintit, satul Sperleştii de pe Turlui, ca făcând parte din ţinutul Bacăului şi numai după patru luni în alt zapis de vânzare din 1667 Februarie[11]) acelaş sat Sperleştii este arătat ca aparţinând de ţinutul Trotuşului. In alt zapis de vânzare din 1665 Noembrie 24[12]) satul Hărtăneşti este arătat ca făcând parte din ţinutul Trotuşului, la fel în zapisul de vânzare din 1665 Decembrie 11[13]), pe când în zapisul de vânzare din 1666 Februarie 25[14]) tot acelaş sat Hărtăneştii aparţine ţinutului Bacău.

---

1) T. Codrescu, Uricaru, XII, p. 321-322.
2) Ibiddem, XVII, p. 183-185.
3) Gh. Chibănescu, Surete şi izv. IV, p. 37-38.
4) Idem, Ispisoace şi zap., IV, 1. p. 2-3.
5) Ibidem, p. 17-18.
6) Iacob Antonovici, Documente bârlădene, IV, p. 132-134. Este îndoială asupra autenticităţii.
7) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zap., IV, 1, p. 214-215.
8) T. Codrescu, Uricaru, XI, p. 217-219.
9) Gh. Ghibănescu, Ispisoace şi zap., III, 1, p. 175-176; N. Iorga, Studii şi doc., V, p. 34-35, nr. 164.
10) T. Codrescu, Uricarul, XII, p: 318-319. Nu s'a publicat originalul; de aceea avem rezervă asupra autenticităţii.
11) T. Codrescu, Uricaru, XII, p. 318-319.
12) Gh. Ghibănescu, Surete şi izv., IV, p. 35-36.
13) Ibidem, p. 36-37.
14) Ibidem, p. 37-38.

E posibil că în acest interval de timp să se fi produs contopirea.

Dimitrie Cantemir ne-a lăsat în opera sa „Descriptio Moldaviae“ [1]) cea mai amănunţită şi complectă descriere a vechilor ţinuturi moldoveneşti.

După Dimitrie Cantemir, Moldova era împărţită în trei părţi: Moldova inferioară sau ţara de jos, Moldova superioară sau ţara de sus şi Basarabia, sau partea de sub stăpânirea Turcilor. Ţara de jos era formată din 12 provincii cărora *poporul le zicea ţinuturi* [2]) şi anume: 'ţinutul Iaşilor cu oraşul Iaşi pe Bahlui care este capitala Moldovei, ţinutul Cârligăturii cu oraşul Târgul Frumos aşezat tot lângă Bahlui, ţinutul Romanului cu oraşul Roman aşezat la confluenţa Moldovei cu Siretul, ţinutul Vasluiului cu târgul Vaslui la gura râului Vaslui unde se varsă în Bârlad, ţinutul Tutovei care îşi trage numele de la apa Tutova cu oraşul Bârlad aşezat lângă apa cu acelaş nume şi unde este scaunul vornicului de ţara de jos, ţinutul Tecuciului, un ţinut destul de mare, cu oraşu Tecuci lângă apa Bârladului, oraş de rând şi sărac, ţinutul Putnei cu orăşelul Focşani lângă apa Milcovului şi orăşelul Adjud pe Siret, puţin însemnat, ţinutul Covurluiului, numit aşa după şanţul Covurlui [3]), cu oraşul Galaţi vestit prin negoţul pe Dunăre, ţinutul Fălciului cu oraşul Fălciu lângă Prut, oraş frumuşel şi înăuntru ţinutului este târgul Huşii, târg mic, dar scaun de episcopie, ţinutul Lăpuşnei cu oraşul Lăpuşna pe râul cu acelaş nume, apoi târguşorul Chişinău pe Bâc, ţinutul Orheiului cu oraşul Orhei, oraş nu aşa de mare, dar frumos şi îmbelşugat cu toate cele necesare vieţii omeneşti, ţinutul Sorocei cu oraşul principal Soroca aşezat pe Nistru. Cantemir arată că din ţinutul Lăpuşnii făcea parte şi Tighina, oraş foarte întărit, despre care ştie greşit că Aron Vodă Tiranul l-a cedat Turcilor împreună cu 12 sate.

Moldova superioară numită de locuitori ţara de sus, avea 7 ţinuturi, despre cari Cantemir spune că erau mai mici.

---

1) Dimitrie Cantemir, Descrierea Moldovei, traducere de Gh. Adamescu, Buc., p. 11 şi urm.

2) Textul latin are districtus. Autorul le zice şi regiuni. Nu urmăm greşelile traducerii Adamescu.

3) De sigur este vorba de valea Covurluiului.

Aceste ţinuturi erau: ţinutul Hotinului cu oraşul Hotin
Nistru în faţa Cameniţei, cea mai mare cetate a Moldovei,
tul Dorohoiului cu târgul Dorohoi, nu departe de izvoarele
ei, târg nu prea însemnat, dar reşedinţa vornicului de ţara
sus cu târguşorul Ştefăneşti pe Prut, unde Turcii au făcut
bază navală pentru aprovizionarea Hotinului, ţinutul Hârlă-
cu orăşelul Hârlău şi târguşoarele Cotnari şi Botoşani, ţi-
ul Sucevei cu oraşul Suceava, aşezat pe râul Suceava, odi-
ară capitală Moldovii şi reşedinţa mitropolitului, apoi
şul Rădăuţi, scaun episcopal, ţinutul Cernăuţilor cu oraşul
năuţi pe malul Prutului, ţinutul Neamţului care se întinde
e Moldova şi Bistriţa unde este Cetatea Neamţului pe apa
acelaş nume şi oraşul Piatra pe Bistriţa, ţinutul Bacăului
oraşul Bacău şi târgurile Ocna şi Trotuş a căror însemnă-
e este în zăcămintele de sare ce se găsesc în vecinătatea lor.

A treia parte a Moldovei căreia Dimitrie Cantemir îi zice
sarabia se împărţia după el în 4 ţinuturi; ţinutul Bugeacu-
dat de Turci ca locuinţă Tătarilor Nogai cu târguşorul Că-
uni lângă râul Botna, ţinutul Akkermanului cu oraşul Akker-
n, numit de locuitori Cetatea-Albă, aşezat pe ţărmul Mării
gre, oraş destul de mare şi foarte întărit, ţinutul Chiliei cu
aşul de frunte Chilia aşezat la gura de miază noapte a Dunării,
târg vestit cercetat de multe vase străine, ţinutul Ismailului
oraşul Ismail numit de Moldoveni Smil, cetate întărită de ar-
ata turcească, apoi târgul Cartal aşezat la confluenţa râului
puh cu Dunărea şi târgul Reni căruia Turcii îi ziceau Tima-
va aşezat nu departe de vărsarea Prutului în Dunăre.

Numărul ţinuturilor descrise de Dimitrie Cantemir este de
. Scăzând însă cele 4 ţinuturi cari erau sub stăpânire tur-
ască, rămân 19 ţinuturi, cari corespund ca număr şi nume
ţinuturile descrise de Miron Costin în opera sa din 1684, de
de reesă că din Iulie 1684 data, când scrie Miron Costin, Po-
mul polon şi până când Dimitrie Cantemir îşi scrie lucrarea sa,
intervenişeră schimbări în administraţia internă a Moldovei.

Deosebirea dintre descrierea lăsată de Dimitrie Cantemir şi
a a lui Miron Costin din 1684 este numai în ce priveşte ţi-
uturile luate şi stăpânite de Turci.

La Dimitrie Cantemir dăm pentru întâia oară de ţinutul Bu-
eacului şi Ismailului pe lângă cel al Cetăţii Albe şi Chiliei.
ici Miron Costin, nici Dimitrie Cantemir nu studiaseră vechile
ocumente referitoare la ţinuturi.

4) Când a fost împărţită ţara în ţinuturi ?

Discuţia despre apariţia celor dintâi ţinuturi moldoveneşti este destul de veche, dealtfel, ca şi discuţia vechimei ocoalelor. Un glosator anonim al cronicei lui Ureche a scris că Iuga Vodă a pus bază ocoalelor în jurul oraşelor descălecate de el prin ţară [1]). In legătură cu acest pasagiu al cronicei a scris G. Popovici lucrarea : Cronica lui Ureche, despre ocoalele Iugaiene [2]). G. Popovici utilizând o ediţie necritică a cronicei lui Ureche nu a discutat, dacă pasagiu din această cronică aparţine textului original, sau este adausul vreunui copist [3]). Pasagiu interpolat nu reprezintă altceva, decât interpretarea ce s'a dat originei ocoalelor, de către cineva care a cetit cronica lui Ureche, la oarecare distanţă de scrierea acesteia [4]), deci nu reprezentă un document din care să se poată trage o concluzie.

Am afirmat mai sus, că cuvântul ocol, ca numire pentru o unitate administrativă, a putut veni la noi dela Tătari şi deci ar reprezenta o supravețuire a fostei stăpâniri tătărăşti peste Moldova, pe care o luaseră dela acei strămoşi ai noştrii, cărora lumea străină le-a zis „locuitori dela vaduri" sau dintre râuri. Este adevărat că cuvântul ocol se găseşte şi'n l. veche slavă şi'n limbile slave moderne, dar niciodată în acestea nu are înţelesul pe care-l are la noi; de aceea nu se poate afirma că acest cuvânt a fost împrumutat de la Slavi.

Nu cunoaştem aproape nimic, din organizaţia avută de acei strămoşi ai noştrii. In cronica atribuită lui Nestor, comandantul lor a fost numit Voevod. Ne gândim la cunoscutul Ploscănea [5]).

Am văzut mai sus că, pentru prima oară, este amintit ţinutul, ca unitate administrativă în Moldova, în anul 1408 Sept. 16. De bună seamă, ţinuturile sunt mai vechi decât această dată. Am mai văzut şi am subliniat că ţara Şăpinţilor este amintită în anul 1400 Martie 25. Insă nu cunoaştem astăzi nici un dregător de aici, ceeace trebue să fi fost, dacă ea a reprezentat o unitate administrativă. (va urma)

V. Lungu

---

1) Cronica lui Ureche, ed. C. Giurescu, Buc. 1916, p. 20 **aparat**.

2) Convorbiri literare, an. XXIV, p. 1009—1023.

3) I. Minea, Principatele române şi politica orientală a împăratului Sigismund, Buc. 1919, p. 39.

4) Vasile Lungu, Când şi-a scris Ureche cronica ? *în* Cercetări istorice XIII-XVI, p. 719-20.

5) Gh. Popa Lisseanu, Izvoarele istoriei Românilor, XII, Brodnicii, Buc. 1938, p. 3 şi urm.